

OR

THE DECLENSIONS OF SANSKRIT NOUNS,

FROM THE SIDDHĀNTA KĀUMUDĪ,

BY

KRISHNA SHĀSTRĪ BHĀTAVADEKAR,

SANSKRIT TEACHER, AKOLA HIGH SCHOOL.

Registered under Act XXV. of 1867.

Bombay :

PRINTED AND PUBLISHED AT THE "INDU-PRAKASH" PRESS.

1867.

P.

P15:31

155A

253277

सुवंतप्रकाश

अथवा

षड्लिंगरूपावली,

हा ग्रंथ

कृष्णशास्त्री भाटवडेकर,

संस्कृत शिक्षक अकोला हाय स्कूल,

यानी

सिद्धांतकौमुदीच्या आधारें

मराठी भाषेत केला,

तो

मुंबई येथें

सुवंतप्रकाश छापखान्यांत छापून प्रसिद्ध केला.

सुवंतप्रकाश संस्था १९४० च्या भाषा २० प्रमाणें रजिस्टर केला आहे.

PREFACE.

THE author hopes that this humble production now offered to the public will not be unacceptable, particularly to beginners. Within the scope proposed to himself he has endeavoured to the best of his abilities to give in full the forms of nouns for different cases. He has observed Pāṇini's order in the formation of words, and so far as case-inflections are concerned, he has condensed the matter contained in Pāṇini's Sūtras without translating them verbatim. In short, this little work is intended to be an Introductory Manual to Pāṇini's Grammar on Declensions.

The book begins with a body of rules with instances relative to the combination of words, as a knowledge of them is indispensably necessary for Sanskrit students. They cannot move a step without it. The rules of Sandhi are put in requisition even in the formation of words. It is the author's opinion that a careful study of this little work will, in no small degree, facilitate the student's progress through the Sanskrit Grammar.

P.U

To

R. S. SINCLAIR, Esq., LL. D.,

DIRECTOR OF PUBLIC INSTRUCTION BEARAR,
FELLOW OF THE UNIVERSITY OF BOMBAY, &c., &c.,

This Work is Dedicated,

IN APPRECIATION OF HIS EXERTIONS TO SPREAD A KNOWLEDGE OF
SANSKRIT, BOTH FOR ITS OWN SAKE, AND AS A MEANS OF IM-
PROVING THE VERNACULAR LANGUAGES, AND AS A
TOKEN OF GRATITUDE AND RESPECT,

BY THE AUTHOR.

प्रस्तावना,

—00—

यूनिवर्सिटीचे स्थापन झाल्यापासून संस्कृत भाषेची ऊर्जित दशा येत चालली आहे. यूनिवर्सिटीच्या परीक्षेत संस्कृताचा व इंग्रजीचा मान बरोबर मानला आहे. या कारणाने बहुतेक विद्यार्थ्यांचे लक्ष संस्कृताकडे फार ओढले आहे. कोणी व्याकरण, कोणी काव्ये, कोणी नाटके, कोणी इतिहास इत्यादि अनेक विषयांचे अभ्यास करितात. व्याकरण शास्त्र हे समजण्यास फार कठिण आहे. संस्कृत भाषा शिकण्यास तर व्याकरणाची फार आवश्यकता आहे. याकरिता नवीन अभ्यास करणारांस अल्प श्रमाने शब्दांची सिद्धि कळावी या हेतूने हे पुस्तक सिद्धांत कौमुदीच्या आधाराने केले आहे. ह्यांत प्रथमतः प्रत्याहार व कांहीं आवश्यक संधि सांगून सर्व शब्दांची सिद्धि दाखविली आहे. ह्या पुस्तकाचा अभ्यास केला असता पुढे कौमुदी शिकणारांस फार सुलभ जाईल. ह्या ग्रंथांत कोठे भाषेत अशुद्ध पडले असेल तर त्याविषयी सुज्ञ लोक क्षमा करतील अशी आशा आहे.

क, शा, भा,

अनुक्रमणिका.

प्रकरणें.	पृष्ठ.
प्रत्याहार	१
स्वरसंधि	३
हलसंधि	७
विसर्गसंधि	९
सुबंतप्रकाश	१०
विभक्तीचे प्रत्यय	१०

अजंतपुल्लिगी शब्द.

अकारांत शब्द	११
आकारांत	१७
इकारांत	१८
ईकारांत	२२
उकारांत	२६
ऊकारांत	२७
ऋकारांत	३०
एकारांत	३१
ओकारांत	३२
ऐकारांत	३३
औकारांत	३४

अजंतस्त्रीलिङ्गी शब्द.

आकारांत	३५
इकारांत	३७

प्रकरणे.

	पृष्ठ.
ईकारांत	३९
इकारांत	४१
उकारांत	४२
ऊकारांत	४२
ओकारांत	४३
ऐकारांत	४३
औकारांत	४३

अजंत नपुसकलिङ्गी शब्द.

अकारांत	४३
इकारांत	४७
उकारांत	४९
ऊकारांत	५१
ओकारांत	५२
ऐकारांत	५२
औकारांत	५३

हलंत पुलिङ्गी शब्द.

इकारांत	५३
उकारांत	५७
ऊकारांत	५७
ओकारांत	५८
ऐकारांत	५८
औकारांत	५९

वकारांत	६९
जकारांत	६९
दकारांत	७३
धकारांत	७७
चकारांत	७८
तकारांत	८२
पकारांत	८४
शकारांत	८४
षकारांत	८६
सकारांत	८९

हलंत स्त्रीलिङ्गी शब्द.

इकारांत	९५
वकारांत	९६
रेफांत	९६
मकारांत	९८
जकारांत	९९
दकारांत	९९
चकारांत	१००
पकारांत	१०१
शकारांत	१०१
वकारांत	१०२
सकारांत	१०४

हलंत नपुसकलिङ्गी शब्द.

इकारांत	१०५
---------	-----

प्रकरणे.	पृष्ठ
वकारांत	१०६
रेफांत	१०६
मकारांत	१०७
नकारांत	१०८
जकारांत	१०९
दकारांत	१११
चकारांत	१११
तकारांत	११३
पकारांत	११५
षकारांत	११५
सकारांत	११६

तीन, चार, पांच, सहा इत्यादि विवक्षित वर्णांचें ग्रहण होण्यासाठीं पाणि-
नीनें “अ इ उ” इत्यादि १४ शिवसूत्रांत ण्, क्, ङ् इत्यादि अनुबंध जोड-
ण्याची योजना केली आहे. त्या अनुबंधांसहित मागील एखाद्या वर्णाचा उच्चार
केला असतां त्यानें त्यांच्या मधले सर्व वर्ण येतात. त्या उच्चारास प्रत्याहार
अशी संज्ञा दिली आहे.

अनुबंधसहित चवदा शिवसूत्रे. प्रत्याहार.

अइउण् अण्.

अलक् अक्, इक्, उक्.

एओङ् एङ्.

ऐऔच् ऐच्, ईच्, एच्, ऐच्.

इयवरट् भट्.

लण् अण्, इण्, यण्.

अमडणनम् अम्, यम्, ङम्.

झभन् यञ्.

घढधष् झष्, भष्.

जवगाडदश् अश्, हश्, वश्, झश्, जश्, वश्.

खफछठथचटतव् छव्.

कपप् यप्, मप्, झप्, खप्.

शषसर् यर्, झर्, खर्, चर्, शर्.

हल् अल्, हल्, वल्, रल्, झल्, शल्.

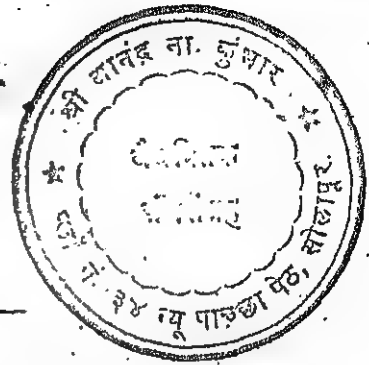
हीं सूत्रें शिवाच्या डमरूंतून निघालीं अशी कल्पना आहे ह्मणून ह्यांना शिवसूत्रें असें ह्मणतात.

अल्	प्रत्याहारानें सर्व	वर्ण	येतात.
अच्	स्वर.	"
हल्	व्यंजनै.	"
अक्	साधारण स्वर.	"
एच्	दीर्घ स्वर.	"
एङ्	गुणाचे दीर्घ स्वर.	"
ऐच्	वृद्धीचे दीर्घ स्वर.	"

इत्यादि प्रत्याहार समजावे. यांचा विस्तर इतर पुस्तकांत पाहावा. या प्रत्याहारांप्रमाणेंच संस्कृत व्याकरणांत आणखी बहुत ठिकाणीं प्रत्याहार केले आहेत. जसें, सुप् प्रत्याहार ह्मणजे प्रथमादिविभक्तींचे सर्व प्रत्यय व लिट् प्रत्याहार ह्मणजे क्रियापदास लागणारे प्रथम, द्वितीय, तृतीय या पुरुषांचे सर्व प्रत्यय येतात.

संधिप्रकरण

स्वरसंधि.

१. 'संहिताकाली' असवर्ण अच् पुढें असतां एकाच्या स्थानीं यण् होतो. इक् झणजे इ, उ, ऋ, ल्ह यांच्या स्थानीं यण् झणजे य, व, र, ल हे वण होतात. ते भसे- इ किंवा ई याचा य, उ किंवा ऊ याचा व, ऋ किंवा ॠ याचा र, आणि ल्ह याचा ल होतो. उदाहरणे:-

दधि + भानय = दधानय.

गोरी + भव = गौर्यव.

मनु + भंतरम् = मन्वंतरम्.

पितृ + भयः = पितृभयः.

य + अनुबंधः = लनुबंधः.

ह्या संधीच्या प्रकाराला यण् झणतात. याप्रमाणें सुष्ठुपाठ्यः, मध्वरिः, भानंशः, आणि लाकृतिः इत्यादि संधि जाणवते.

२. अच् पुढें असतां, एच्चाच्या स्थानीं क्रमैकरून अय्, भय्, आय्, आव् हे आदेश होतात. एच् झणजे ए, ओ ऐ, औ या वर्णांपुढें स्वर आला, असतां अनुक्रमानें एच्चा स्थानीं अय्, ओच्चा स्थानीं भय्, ऐच्चा स्थानीं आय् आणि औच्चा स्थानीं आव् हे आदेश होतात. उदाहरणे:-

हरे + ए = हरये यांत ए चा अय् झाला.

विष्णो + ए = विष्णवे यांत ओचा अय् झाला.

नै + भकः = नायकः हांत ऐ वा भाय् झाला.

पौ + भकः = पावकः हांत औ वा भाव् झाला.

ह्या प्रकाराला भादेशाच्या स्वरूपा प्रमाणे अयादेश, अवादेश इ०
हणतात.

३. यकारादि प्रत्यय पुढे असतां ओ, औ यांच्या ठिकाणीं अय्, आव् हे
आदेश होतात. उदा०—

गो + यं (यत्) = गव्यं.

नौ + यं (यत्) = नव्यं.

नेदांत गो शब्दास याति शब्द पुढे असतां ओ यास अय् होतो.

गो + याति = गव्यातिः.

४. अंश प्रत्याहारांतील वर्ण पुढे असतां, अय्, अय्, आय्, आव् हां-
तील पदांतीं जे य् आणि व् यांच्या विकल्पाने लोप होतो. उदाह.०—

हरे + एहि = हरेपेहि, हरेपदि.

विष्णो + इह = विष्णविह, विष्णइह.

ते + भागताः = तपागताः, तभागताः.

तस्मै + एतत् = तस्मायेतत्, तस्माएतत्.

५. अयणांपुढे इ किंवा उ झाला असतां पूर्वपरांच्या ठिकाणीं एक
गुणादेश होतो. उदाह.०—

उप + इहः = उपेहः.

गंगा + उदकं = गंगोदकं.

अ किंवा आ हांच्या पुढे ऋ, ए वर्ण असतां त्या दोहोंच्या ठिकाणीं अर्
आणि अल् असे आदेश होतात. उ०—

१. अक्षप्रत्याहार झणजे सवै रवर आणि हयवर लज ग ल, ग न ल भ व ड भ ज व ग ड व
इतके रणी समजावे.

२. अ, ए, ओ या वर्णांचा गुण हणतात. ए हा इ ही यांचा आणि ओ हा उ क यांचा गुण जाणावा.

मह + ऋषिः = महर्षिः.

तव + लकारः = तवल्कारः.

६. अ किंवा आ ह्याच्या पुढे ए ओ ऐ औ हे वर्ण आले असता पूर्वपरांच्या विकारिणी एक *वृद्धिरूप भादेश होतो. उदाहरणे.—

रुष्ण + एकत्वं = रुष्णेकत्वं.

विशा + एव = विशैव.

देव + ऐश्वर्यम् = देवैश्वर्यम्.

भल्प + भोजस् = भल्पभोजस्.

बाला + औत्सुक्यम् = बालौत्सुक्यम्.

अवर्णाहून इण् व एध् या धातूंच्यासंबंधी एकार पुढे असता, आणि ऊह ह्यांतील उकार पुढे असता वृद्धिरूप एकादेश होतो. (ह्या नियमाने पररूप आणि गुण होत नाहीत.) उदा०—

उप + एति = उपैति; उप + एधते = उपैधते; प्रष्ठ + ऊहः = प्रष्ठौहः.

भक्ष शब्दापुढे ऊहिनी शब्द असता वृद्धि होते. उदा०—

भक्ष + ऊहिनी = भक्षौहिणी.

स्व शब्दापुढे इर् धातू असता वृद्धि होते. उदा०—

स्वैरम्, स्वैरिणी.

प्र ह्या उपसर्गापुढे ऊह, ऊठ, ऊढि, एव आणि एण्य हे शब्द असता वृद्धि होते. उदा०—

प्रौह, प्रौठः, प्रौढिः, प्रैवः, प्रैव्यः.

ऋण शब्द पुढे भसता प्र, वत्सतर, कंबल, वसन, ऋण आणि दश ह्यांना वृद्धि होते. उदा०—

प्रार्ण, वत्सतरार्ण, कंबलार्ण, वसनार्ण, ऋणार्ण, दशार्ण, दशार्णा.

* भा. ऐ, औ ह्या वर्णांस वृद्धि झणतात. भा हा अच्ची, ऐ हा इ ई यांची आणि औ हा उ ऊ यांची वृद्धि होय.

अकारांत उपसर्गापुढे ऋकारादि धातु आला असता वृद्धि होते. उदा०—

प्र + ऋच्छति = प्राच्छति.

७. अकारांत उपसर्गापुढे एकारादि किंवा ओकारादि धातु असता पररूप एकादेश होतो. सणजे एकार आणि ओकारच राहतात. उदाह०—

प्रेजते, उपोषाते.

अकारापुढे ओम् आणि आङ् असता पररूप होते. उदा०—

शिवाय + ओमुनमः = शिवायोऽनुमः, शिव + आ + इहि = शिवेहि.

८. अक् याच्यापुढे सवर्ण स्वर असता पूर्वपराच्या ठिकाणी सवर्ण दीर्घ आदेश होतो. अक् सणजे अ, इ, उ, आणि ऋ हे वर्ण जाणावे. उदाहरणे—

दैत्य + अरि = दैत्यारि.

सा + भगच्छत् = सागच्छत्.

इति + इव = इतीव.

श्री + ईशः = श्रीशः.

भानु + उदयः = भानुदयः.

भू + उत्तर = भूत्तरम्.

पितृ + ऋद्धि = पितृद्धि.

या प्रकाराला सवर्णरीघे संधि सणतात.

९. पदाच्या अंती एकार किंवा ओकार असून पुढे अकार आला असता पूर्वरूप होते. सणजे एकार किंवा ओकारच राहतात. उदाह०—

हरे + भव = हरेव, विष्णो + भव = विष्णोव.

१०. — सुत आणि *प्रगृह्य यांच्या पुढे स्वर असता प्रकृतिभाव होतो. सणजे संधि होत नाही. उदाह०—

एहि कृष्ण ई भव गौश्वरति.

हरी + एतौ = हरीएतौ.

— सुत सणजे त्रिमात्र स्वर.

* ईकारांत, उकारांत आणि एकारांत द्विवचनास प्रगृह्य असें सांगतात.

† गीर्वाणलिपींत सुतस्वर त्यापुढे ३ हा अंक घालून दाखवण्याची चाल आहे.

गंगे + अम् = गंगे अम्.

११. पदांती असणांच्या इक् प्रत्याहारांतील वर्णांपुढे असवर्ण हणजे विजातीय स्वर आला असता प्रकृतिभाव होतो व विकल्पेकरून ते च्छस्व होतात. उदा०—

चकी + अत्र = चकी अत्र, चकि अत्र, चवयत्र.

१२. पदांती असणारे अक् मागे असून त्यांच्यापुढे ऋवर्ण असता विकल्पा-ने प्रकृतिभाव होतो. उदा०—

ब्रह्म + ऋषिः = ब्रह्मऋषिः; ब्रह्मर्षिः.

१३. अदस् शब्दाच्या मकारापुढे ईकार किंवा उकार असता त्यास प्रगृह्य संज्ञा होते. हणून त्या पुढे स्वर आला असता प्रकृतिभाव होतो. उदा०—

अमीईशाः, रामरुष्णावम् आसाते.

१४. ओकारांत निपाताला प्रगृह्य संज्ञा आहे. उदा०— अहो ईशाः.

१५. लौकिक इति शब्द पुढे असता संतुद्धिनिमित्तक ओकाराला विकल्पाने प्रगृह्य संज्ञा आहे. उदा०— विष्णो इति = विष्णइति, विष्णविति.

हलसंधि.

१. सकार आणि तवर्ग ह्यांच्या पुढे शकार आणि चवर्ग आले असता क्रमेकरून शकार आणि चवर्ग होतात. (ह्या प्रकाराला श्रुत्य हणतात.) उदाहरण—

हरिम् + शेते = हरिश्शेते.

रामस् + चिनोति = रामश्चिनोति.

सत् + चित् = सच्चित्.

शार्दिन् + जय = शार्दिज्जय.

२. शकारापुढे तवर्ग असता श्रुत्य होत नाही. उदा०— विद्मः, प्रह्मः.

३. सकार आणि तवर्ग ह्यांच्या पुढे प्रकार आणि टवर्ग आले असता प्रकार आणि टवर्ग होतात. ह्या प्रकाराला श्रुत्य हणतात. उदा०—

रामस् + षष्ठः = रामषष्ठः.

रामस् + टीकते = रामटीकते.

पेष् + ता = पेषा.

तत् + टीका = तटीका.

चक्रिन् + टीकसे = चक्रिण्ठीकसे.

४. पदांती टवर्ग असतां आम् प्रत्यय नवति आणि नगरी हे शब्द खेरीज करून पुढले सकार आणि तवर्ग झाल्या वकार आणि टवर्ग होत नाहीत.

उदा०—पेट् संतः, षट्ते. षण्णाम्,— षण्णवतिः, षण्णमयः.

५. तवर्गापुढे वकार असतां पुढे होत नाही. उदा०—सन् षष्ठः.

६. पदांती विद्यमान झल् प्रत्याहारांतर्गत वर्ण असतां त्याच्या ठिकाणी जश् प्रत्याहारांतर्गत वर्ण होतात. उ०—वागीशः, चिद्रूपं.

७. पदांती विद्यमान यर् प्रत्याहारांतल्या वर्णा पुढे अनुनासिक वर्ण असतां त्यास विकल्पाने अनुनासिक होतो. उ०—एतश्चुरारिः, एतश्चुरारिः. अनुनासिक प्रत्यय पुढे असतां नित्य अनुनासिक होतो. उ०—बाड्मयं.

८. तवर्गापुढे लकार असतां त्याच्या स्थानी लकार होतो. उदा०—तल्लप्रः, विद्वाँल्लिखति.

९. झप् प्रत्याहारापुढील हकाराला विकल्पाने पूर्वसवर्ण होतो, लणजे त्या वर्गाचा चतुर्थ होतो. उदा०—वाग्धरिः, वाग्धरिः.

१०. झप् प्रत्याहारापुढे, शकाराच्या स्थानी, अट् प्रत्याहार पुढे असतां विकल्पाने छ आदेश होतो. उदा०—तच्छिवः, सच्चशिवः. (दकाराला श्रुत्ताने जकार झाल्यावर खर् प्रत्याहार पुढे असतां झल् प्रत्याहाराचा चतुर्थ होतो, लणजे जकाराचा चकार होतो.)

११. सम्राट् ह्या शब्दामध्ये मकाराला अनुस्वार होत नाही.

१२. डकार आणि णकार झाल्या पुढे श, ष, स हे वर्ण असतां क् आणि

* अम् प्रत्याहार पुढे असतां च् होत नाही. उ०—तच् ओक्तेन—तच्छ्लोकेन—पण वाक् श्रुति अर्थे होत नाही.

ट् हे आगम विकल्पने होतात. उदा० प्राङ् षष्ठः, प्राङ्क् षष्ठः; सुगण्षष्ठः, सुगण्ट्षष्ठः.

१३. टकार आणि नकार यांच्यापुढे सकार आला असता विकल्पाने त्कारा देश होतो. उदा०— षट्संतः, षट्संतः; सन्त्सः, सन्त्सः.

१४. पदांती नकाराच्या पुढे शकार आला असता विकल्पाने त् आदेश होतो. उदा०— सज्छंभुः, सज्छंभुः.

१५. ज्या पदाच्या अंती छ ण न हे वर्ण आहेत, व मागे स्वर आहेत अशा पदाच्या पुढे स्वर असतो, छ ण न यांना द्वित्व होतें.

उदा०— प्रत्यङ्गुत्मा, सुगण्णीशः, सज्जच्युतः.

विसर्गसंधि.

१. पदांती सकार व सजुप् शब्दांतील पकार यांना रु आदेश होतो.

२. अद्भुत अकाराहून पर जो रु, त्याचा, अद्भुत अकार आणि इश्. प्रत्याहारांतील वर्ण पुढे असतां उकार होतो. उदा० शिवोऽर्च्यः, शिवोवद्यः.

३. ओ, भगो, अधो, आणि अवर्ण यांच्या पुढील रुला भश् प्रत्याहारांतील वर्ण पुढे असतां यादेश होतो उदा० देवाइह, देवापिह.

४. अहन् शब्दाला सुप्रत्ययांमैकीं प्रत्यय पुढे नसतां रेफादेश होतो, रु होत नाही. उदा० अहरइः, अहर्गणः.

५. रेफा पुढे रेफ असतां पहिल्या रेफाचा लोप होतो. ढकार आणि रेफ यांचा लोप झाला असतां मागले अइउ हे स्वर दीर्घ होतात. उदा०—पुनारमते, हरीरम्पः, शंभूराजते.

६. मनस् आणि रथ यांचा संधि मनोत्थ असा होतो.

७. एषः आणि सः यांच्या विसर्गाचा, अकार पुढे असतां रु होतो, आणि दुसरेवर्ण पुढे असतां लोप होतो.

सुबंतप्रकाश.

संस्कृत भाषेत नाम, सर्वनाम, आणि विशेषण या तिघांसही विभक्ति लागतात. ह्या भाषेत लिंग तीन आहेत—पुल्लिंग, स्त्रीलिंग आणि नपुंसक-लिंग. कित्येक नामे विशेष्यनिष्ठ आहेत, ह्मणजे तीं विन्ही लिंगीं चालतात. एकवचन, द्विवचन, आणि बहुवचन, अशीं तीन वचनें आहेत. आणि विभक्ति सात आहेत—१ प्रथमा, २ द्वितीया, ३ तृतीया, ४ चतुर्थी, ५ पंचमी, ६ षष्ठी, आणि ७ सप्तमी. प्रथमा आणि संवोधन ही एकच विभक्ति आहे.

प्रथमादि विभक्तींचे प्रत्यय लावण्याच्या पूर्वीचें जें शब्दाचें स्वरूप त्यास प्रातिपदिक ह्मणतात. एकेका विभक्तीस तीन तीन प्रत्यय लागतात, ते सर्व मिळून २१ प्रत्यय आहेत.

ज्या शब्दापासून पुढे प्रत्यय लावण्याचा, त्या शब्दास, तो प्रत्यय पुढे असता, अंग ह्मणतात. जैसे—राम आणि सु. येथें, सुप्रत्यय पुढे असतां राम हें अंग होय.

विभक्तीचे प्रत्यय.

एकवचन.	द्विवचन.	बहुवचन.	विभक्तीचे नाव.
सु	भौ	जस्	प्रथमा
अम्	औक्	शस्	द्वितीया
दा	भ्याम्	भिस्	तृतीया
हे	=	भ्यस्	चतुर्थी
हसि	=	=	पंचमी
इस्	आस्	आम्	षष्ठी
दि	=	सुप्	सप्तमी.

ह्या प्रत्ययांत ज्, श्, ट्, ड्, आणि प्, ह्यांचा लोप होतो. तसाच प्र-
थमेचें एकवचन मु ह्याचा लोप होतो. आतां हे वर्ण लुप्त झाल्यानंतर प्रत्य-
यांचें शुद्ध स्वरूप खाली लिहिल्याप्रमाणें होतें:-

ए. व.	द्विव.	ब. व.	विभक्ति.
स्	औ	अस्	१
अम्	=	=	२
आ	भ्याम्	भिस्	३
ए	=	भ्यस्	४
अस्	=	=	५
=	ओस्	आम्	६
इ	=	सु	७

अजंतपुल्लिंग शब्द.

रामशब्द.

प्रथमैकवचनीं रुत्व आणि विसर्ग; द्विवचनीं वृद्धि; बहुवचनीं सवर्ण दी-
र्घादेश; द्वितीयैकवचनीं पूर्वरूप; द्वितीयाबहुवचनीं सवर्णदीर्घ व सकारा-
ला नादेश; तृतीयैकवचनीं इनादेश व गुण व या इनाच्या नकारास णत्व;
तृतीयाद्विवचनीं दीर्घ; तृतीयाबहुवचनीं ऐस् आदेश व वृद्धि; चतुर्थीच्या
एकवचनीं या देश व दीर्घ; चतुर्थीबहुवचनीं एकारादेश; पंचमीच्या एकव-
चनीं आत् आदेश व सवर्णदीर्घ; षष्ठीच्या एकवचनीं स्य आदेश; द्विवचनीं
एकार व अयादेश; आणि बहुवचनीं नुडागम, दीर्घ व णत्व; सप्तमीच्या
एकवचनीं गुणादेश; बहुवचनीं एकारादेश व षत्व; आणि संबोधनाच्या
एकवचनीं सकार लोप.

एकव.	द्विव.	बहुव.
रामः	रामौ	रामाः १
रामस्	रामौ	रामान् २
रामेण	रामाभ्याम्	रामैः ३

रामाय	रामाभ्याम्	रामेभ्यः ४
रामात्	रामाभ्याम्	रामेभ्यः ५
रामस्य	रामयोः	रामाणां ६
रामे	रामयोः	रामेषु ७
हे राम	हे रामौ	हे रामाः संबोधनं.

अकारांत पुष्टिणी सर्वनामसंज्ञक सर्व शब्द.

प्रथमा बहुवचनी शी आदेश व गुणः, चतुर्थीया एकवचनी स्मै आदेशः, पंचमीया एकवचनी स्मान् ; षष्ठीबहुवचनी सुडागम, एव आणि षत्वः, सप्तमीया एकवचनी स्मिनादेशः, नाको राम शब्दाप्रमाणे.

एकव.	द्विव.	बहुव.
सर्वः	सर्वौ	सर्वे १
सर्वम्	=	सर्वान् २
सर्वेण	सर्वाभ्याम्	सर्वैः ३
सर्वस्मै	=	सर्वेभ्यः ४
सर्वस्मात्	=	= ५
सर्वस्य	सर्वयोः	सर्वेषाम् ६
सर्वस्मिन्	=	सर्वेषु ७
हे सर्व	हे सर्वौ	हे सर्वे सं०

विश्व उभ (द्विवचनात्) उभय इतर इतम अन्य अन्यतर इतर त्वनेम सम भाणि सिम हांची रूपे सर्वशब्दाप्रमाणे जाणावी. इतर आणि इतम हे दोन प्रत्यय आहेत त्यांची रूपे कतर आणि कतम ही होत.

पण, पूर्व पर भवर दक्षिण उत्तर अपर आणि अधर हा शब्दांस, व्यवस्था आणि संज्ञा पाहून मित्र अथ गम्यमान असतां, प्रथमा बहुवचनी विकल्पाने सर्वनाम संज्ञा आहे. चतुर्थी व सप्तमी हांच्या एकवचनी स्मात् आणि स्मिन् ही कार्यही विकल्पाने होतात, सगून त्यांची रूपे येणेप्रमाणे:-

बाकी सर्वशब्दाप्रमाणे.

स्व शब्द ज्ञातिभिन्न आणि धनभिन्न अर्थाचा वाचक असतां त्यास प्रथमा-
बहुवचनी विकल्पाने सर्वनाम संज्ञा होते.

ए. य.

द्विव.

बहुव.

स्वे, स्वाः १

स्वस्मात्

स्वात्

स्वस्मिन्, स्वे

बाकी सर्वशब्दाप्रमाणे.

अंतर शब्दाला बहिर्योग आणि परिधानाय हे अर्थ गम्यमान असतां प्र-
थमाबहुवचनी विकल्पाने सर्वनाम संज्ञा होते.

ए. य.

द्विव.

बहुव.

अंतरे

अंतराः

अंतरस्मात्

अंतरात्

अंतरस्मिन्, अंतरे

बाकी सर्वशब्दाप्रमाणे.

प्रथम चरम द्वितय अल्प अर्थ कतिपय आणि नेम हा शब्दास प्रथमा-
बहुवचनी विकल्पाने सर्वनामसंज्ञा आहे.

ए. व. द्विव. बहुव.

प्रथमे, प्रथमाः १. नाकी रारुशब्दाप्रमाणे.
नेमे, नेमाः १. नाकी सर्वशब्दाप्रमाणे.
याप्रमाणे चरम, द्वितय, अरुप, अर्थ, कतिपय या शब्दांचीं रूपे जाणा-
वी. तीपप्रत्ययांत शब्दाला चतु० पंच० आणि सप्त० ह्यांच्या एकवचना
सर्वनामसंज्ञेचीं कार्ये विकल्पाने होतात; त्यांचीं रूपे येणेप्रमाणे.—

ए. व. द्विव. बहुव. विभ.

द्वितीयस्मै, द्वितीयाय.

द्वितीयस्मात्, द्वितीयात्.

द्वितीयस्मिन्, द्वितीये

४

५

६

नाकी सर्वशब्दाप्रमाणे.

एक शब्द एकवचनांत सर्वशब्दाप्रमाणे.

अकारांत पादशब्द.

द्या शब्दाला द्वितीया बहुवचनादि. प्रत्यय पुढे असतां विकल्पाने
पदादेश होतो.

ए. व.

द्विव.

बहुव.

पादः

पादो.

पादाः १

पादम्

पादो

पदः २

पदा

पद्वयाम्

पद्विः ३

पदे

=

पद्वयः ४

पदः

=

= ५

=

पदाः

पदाः ६

पादे

=

पादः ७

द्वितीया बहुवचनादि प्रत्यय पुढे असता विकल्पाने दत् आदेश होतो

दंतः	दंतौ.	दंताः १
दंतम्	=	दतः २
दता	दद्वयां	दद्विः ३
दते इत्यादि. पक्षी रामशब्दाप्रमाणे.		

मासशब्द.

ह्या शब्दास द्वितीया बहुवचनादि प्रत्यय पुढे असता विकल्पाने मास् आदेश होतो; आणि हलादि विभक्त पुढे असता सकाणला रुत्व, यत्व आणि यकारलोप हे होतात..

एकव.	द्वि.	बहुव.
मासः	मासौ	मासाः १
मासम्	=	मासः २
मासा	माभ्याम्	माभिः ३
मासे	=	माभ्यः ४
मासः	=	= ५
=	मासोः	मासाम् ६
मासि	=	मास्तु ७
हे मास.		

बाकी रामशब्दाप्रमाणे.

यूषशब्द.

ह्याला द्वितीया बहुवचनादि प्रत्यय पुढे असता विकल्पाने यूषन् आदेश होतो. अजादिविभक्ति असता मध्ये अकारलोप व णत्व, आणि हलादि विभक्ति असता मध्ये नकारलोप.

यूष्णः

=

यूष्णि, यूषणि

यूष्णोः

=

यूष्णा ६

यूषसु ७

बाकी रामशब्दाप्रमाणे.

अंकारांतो निर्जरशब्दः

ह्या शब्दाला अजादिविभक्ति पुढे असता विकल्पाने जरस् आदेश होतो.

ए. व.

द्वि.

गहुव.

निर्जरसी

निर्जरसी १

निर्जरसम्

=

= २

निर्जरसा

३

निर्जरसे

४

निर्जरसः

५

निर्जरसः

निर्जरसी

निर्जरसाम् ६

निर्जरसि

=

७

पक्षी व बाकी रामशब्दाप्रमाणे.

विश्वपा.

द्वितीयावहुवचनादिक अजादि विभक्ति पुढे असता आकारलोप.

एकव.	द्विव.	बहुव.
विश्वपाः	विश्वपौ	विश्वपाः १
विश्वपाम्	=	विश्वपः २
विश्वपा	विश्वपाभ्याम्	विश्वपाभिः ३
विश्वपे	=	विश्वपाभ्यः ४
विश्वपः	=	विश्वपाभ्यः ५
=	विश्वपोः	विश्वपाम् ६
विश्वपि	=	विश्वपासु ७
हे विश्वपाः		

याप्रमाणे सोमपा, शंखध्मा इत्यादि शब्द जाणावे.

हाहा.

द्वितीयावहुवचनां सवर्णदीर्घ व नादेश, तृतीयैकवचनां सवर्णदीर्घ, चतु० एकवचनां वृद्धि, पंचमी, षष्ठी यांच्या एकवचनां सवर्णदीर्घ, षष्ठी आणि सप्तमी यांच्या द्विवचनां वृद्धि, सप्तम्येकवचनां गुणादेश. हाकी विश्वपाप्रमाणे.

एकव.	द्विव.	बहुव.
हाहाः	हाहौ	हाहाः १
हाहाम्	=	हाहान् २
हाहा	हाहाभ्याम्	हाहाभिः ३
हाहै	=	हाहाभ्यः ४
हाहाः	=	= ५

=
हादे
हे हाहाः

हाहोः

=

हाहाम् ६
हाहासु ७

इकाराव शब्द.

हरि.

प्रथमा आणि द्वितीया यांच्या द्विवचनीं दीर्घादेशः, प्रथमेच्या बहुवचनीं गुण
व अयादेशः. द्वितीयेच्या बहुवचनीं दीर्घ व नादेशः. तृतीयेच्या एकवचनीं
नादेश व णत्व, चतुर्थीच्या एकवचनीं गुण व अयादेशः. पंचमी व षष्ठी
यांच्या एकवचनीं गुण व पूर्वरूप. सप्तमीच्या एकवचनीं अकार औकारादेशः
संबोधनाच्या एकवचनीं गुण.

ए. व.

द्विवः

व. व.

हरीः

हरी

हयः १

हरिम्

हरी

हरीन् २

हरिणां

हरिभ्याम्

हरिभिः ३

हरे

=

हरिभ्यः ४

हरेः

=

= ५

हरी

हरीः

हरीणां ६

हरी

=

हरिषु ७

हे हरे

याप्रमाणे रवि, आग्नि, कवि, पवि, नृपति, मुनि, ऋषि, अग्नि, इत्यां शब्द
चालवावे.

सखि.

ज्ञात प्रथमेच्या एकवचनीं अजडादेशः, उपधादीर्घ, सुलोप व नकारलोप.
प्रथमेच्या द्विव०, बहुव० आणि द्वितीयेच्या एकवचनीं वृद्धि. तृतीया व चतु-
र्थी यांच्या एकवचनीं यणादेशः. पंचमी व षष्ठी यांच्या एकवचनीं यणादेश
व उकारादेशः. सप्तमीच्या एकवचनीं औकारादेशः व यणादेशः. बाकी हरि-
शब्दप्रमाणे.

ए. व.

द्वि. व.

बहुव.

सखा

सखायौ

सखायः १

सखायं

=

सखीन् २

सख्या

सखिभ्यां

सखिभिः ३

सख्ये

=

सखिभ्यः ४

सख्युः

=

= ५

=

सख्योः

सखीनाम् ६

सख्यौ

=

सखिषु ७

हे सखे

पति.

ह्यात तृतीया व चतुर्थी यांच्या एकवचनी यणादेश. पंचमी व षष्ठी यांच्या एकवचनी यणादेश व उकारादेश. सप्तमीच्या एकवचनी औकारादेश व यणादेश. बाकी हरिशब्दाप्रमाणे. समासांत पतिशब्द हरि शब्दाप्रमाणे. जसे भूपतये, भूपतेः इत्यादि.

ए. व.

द्वि. व.

बहुव.

पतिः

पती

पतयः १

पतिं

=

पतीन् २

पत्या

पतिभ्यां

पतिभिः ३

पत्ये

=

पतिभ्यः ४

पत्युः

=

= ५

=

पत्योः

पतीनाम् ६

पत्यौ

=

पतिषु ७

हे पते

हा शब्द नित्य बहुवचनी भावे.
दात प्रथमा व द्वितीया विभक्तीचा लोप

कति १

= २

कतिभिः ३

कतिभ्यः ४

= ५

कतीनाम् ६

कतिषु ७

हे कति

त्रि

हा शब्द नित्य बहुवचनी.

दात षष्ठीच्या बहुवचनी त्रयादेश.

त्रयाः १

त्रीन् २

त्रिभिः ३

त्रिभ्यः ४

= ५

त्रयाणां ६

त्रिषु ७

हे त्रय

हा शब्द नित्य द्विवचनात्.

आतं विभक्तिः पुर्वे असतां अकारादेशः व वृद्धिः.

द्वौ १

= २

द्वाम्भ्यां ३

= ४

= ५

द्वयोः ६

= ७

संबोधन नास्ती.

औदलोमि.

हा शब्द एकवचनीं आणि द्विवचनीं हरिशब्दाप्रमाणे, आणि बहुवचनीं रामशब्दाप्रमाणे.

ए. व.

औदलोमिः

औदलोमिम्

औदलोमिना

औदलोमये

औदलोमेः

=

औदलोमी

हे औदलोमे

द्वि. व.

औदलोमी

=

औदलोमिभ्यां

=

=

औदलोम्योः

=

३०-

व. व.

उदुलोमा १

उदुलोमान् २

उदुलोमैः ३

उदुलोमेभ्यः ४

= ५

उदुलोमानां ६

उदुलोमेषु ७

द्वितीयैकवचनीं पूर्वरूप, बहुवचनीं दीर्घं व नादेश. सप्तमी एकवचनीं
सर्वर्णदीर्घ, वाक्रीभ्या ठिकाणीं यणादेश.

ए. व.

द्वि. व.

व. व.

वातप्रमीः

वातप्रम्यी

वातप्रम्यः १

वातप्रमीम्

=

वातप्रमीन् २

वातप्रम्या

वातप्रमीभ्यां

वातप्रमीभिः ३

वातप्रम्ये

=

वातप्रमीभ्यः ४

वातप्रम्यः

=

वातप्रमीभ्यः ५

=

वातप्रम्योः

वातप्रम्यां ६

वातप्रमी

=

वातप्रमीषु ७

हे वातप्रमीः

=

पाप्रमाणे पपी (सार्ग.) पपी (सूर्य.)

किंवत्वातप्रमीशब्दात् द्विती० एकवचनीं आणि बहुवचनीं आणि सप्त०
एकवचनीं यणादेश. जसे—वातप्रम्यं, वातप्रम्यः २, वातप्रम्यि ७ इ०.

बहुभ्रयसी.

प्रथमैकवचनीं सुलोप, चतु० ए० आदागम व वृद्धि; पंच० व मष्टी ए०
आदागम व वृद्धि; सप्त० ए० आमादेश व यणादेश; सं० ऋस्व व सुलोप.

ए. व.

द्वि. व.

व. व.

बहुभ्रयसी

बहुभ्रयसी

बहुभ्रयस्यः १

बहुभ्रयसीम्

=

बहुभ्रयसीन् २

बहुभ्रयस्या

बहुभ्रयसीभ्यां

बहुभ्रयसीभिः ३

बहुश्रयस्याः

=

बहुश्रयस्याम्

हे बहुश्रयसि इ०

अतिलक्ष्मीः १.

=

बहुश्रयस्योः

=

=

बहुश्रयसीनाम् ६

बहुश्रयसीषु ७

वाकी बहुश्रयसीप्रमाणे

कुमारी

हा शब्द इच्छार्थी किंवा आचारार्थी किम् प्रत्ययांत. (कुमारीमिच्छन्
कुमारीवाचरन् ब्राह्मणः कुमारी)

अजादिविभक्ति पुढे असतां सर्व ठिकाणीं यणादेशः. ष० व० नुडागम्
व दीर्घादेशः सं० ए० न्हस्व व सुलोप.

ए०

कुमारी

कुमार्य

कुमार्या

कुमार्यै

कुमार्याः

=

कुमार्याम्

हेकुमारि इ०

द्वि०

कुमार्यौ

=

कुमारीभ्यां

=

=

कुमार्योः

=

व०

कुमार्यः १

= २

कुमारीभिः ३

कुमारीभ्यः ४

= ५

कुमारीणाम् ६

कुमारीषु ७

प्रधी (किबंत).

प्रधीः (प्रकृष्टं ध्यायतीति प्रधीः) प्र० ए० रत्न व विसर्ग, अजादि विभक्ति
पुढे असतां सर्व ठिकाणीं यणादेशः.

ए०

प्रधीः

प्रध्यां

द्वि०

प्रध्याौ

=

व०

प्रध्याः १

= २

=	प्रणीतः	प्रणयाम् ६
प्रणीतः	=	प्रणीतम् ३
हे प्रणीतः १०.		

इत्थो (कथं)

प्रपञ्च १०० इति विज्ञाते भवति विज्ञाते पुनः मत्तवां सर्वतः प्रणयिदा सु.
१०० भाषादिदा ३ पणः

१००	१००	१००
प्रणीतः	उत्पद्यते	उत्पद्यते १
उत्पद्यते	=	= २
उत्पद्यते	(शब्दो प्रणीतमाली)	

प्राप्तवर्णी साधनी, अमली, सेतानी १०.

नी

सर्वत्र उत्पद्यते सतः १०० भाषादिदा.

१००	१००	१००
नी	निर्णयः	निर्णयः १
निर्णयः	=	= २
निर्णयः	निर्णयः	निर्णयः ३
निर्णयः	१००	निर्णयः ४
निर्णयः	=	= ५
निर्णयः	निर्णयः	निर्णयः ६
निर्णयः	=	निर्णयः ७
१००		

सुधी	सुधीयो	सुधीया १
सुधीयम्	=	= २
सुधीया ३०		३
सुधीयि ६०		४

सजी

(सहजं ज्ञेयमिति सजी, तेस्यो दृश्यतेति सजी)

सं. १०	द्वि. २०	सं. ३०
सजीः	सज्यो	सज्यः १
सज्यम्	=	= २
सज्या	सज्यमानम्	सजीभिः ३
सज्ये	=	सजीभ्यः ४
सज्युः	=	= ५
सज्युः	सज्याः	सजीनां ६
सज्य	=	सजीषु ७

८ सजीः ६०

यात्रमाणं सुधी, (सुतमिच्छतिति सुधीः), सुती (सुवमिच्छतिति सुतीः)
 हे क्रियते शब्द जागते.

सुनी (सुवमिच्छतिति सुनीः), सानी (शानं दृश्यतेति शानिः), प्रसवीनी
 (प्रसूतिं दृश्यतेति प्रसूतिनीः), दा शब्दात्पा प्रसूतीया न प्रसीत्पा प्रसूतनी
 यणादेशा जी,

ए.

दि.

व.

कोष्ठा

कोष्ठारौ

कोष्ठारः १

कोष्ठारं

=

कोष्ठन् २

कोष्ठा

कोष्ठभ्यां

कोष्ठुभिः ३

कोष्ठे

=

कोष्ठुभ्यः ४

कोष्ठुः

=

= ५

=

कोष्ठोः

कोष्ठूनां ६

कोष्ठरि

=

कोष्ठुषु ७

हे कोष्ठो इ०.

पक्षी-आणि हलादि विभक्ति भसतां शंभुशब्दाप्रमाणे.

ऊकारात् शब्द.

हृ.

द्वितीयैकवचनी पूर्वरूप. द्वि० बहुवचनी सवर्णदीर्घ व नादेश. वाकी सर्वत्र यणादेश.

ए.

दि.

व.

हृ.

हृहौ

हृहः १

हृहम्

=

हृहन् २

हृहा

हृहभ्यां

हृहुभिः ३

हृहे

=

हृहभ्यः ४

हृहः

=

= ५

=

हृहोः

हृहाम् ६

हृह्रि

=

हृह्रुषु ७

हे हृह इ०.

मतिवृत्तिः	४
मतिवृत्तिः	५
मतिवृत्तिः	६
मतिवृत्तिः	७
मतिवृत्तिः	८

वाक्ये ५ प्रमाणः

अत्र

(अत्र प्रमाणानि अत्र) येषु प्रमाणानि सन्ति तानि देहि.

१.	२.	३.
अत्र	अत्र	अत्र
अत्र	=	=
अत्र	अत्र	अत्र
अत्र	=	अत्र
अत्र	=	=
अत्र	अत्र	अत्र
=	=	अत्र
अत्र	=	अत्र
अत्र	=	अत्र

प्रमाणानि अत्र ५.

अत्र

यानि सन्ति तानि देहि.

१.	२.	३.
अत्र	अत्र	अत्र
अत्र	=	अत्र
अत्र	=	अत्र

येयं खलूप्रमाणे यणादेशः.

ए.	द्वि.	ब.
उल्लूः	उल्लूवौ	उल्लूवः १
कटप्र, परमलू, आणि स्वभू ह्यांत उवडादेशः.		
ए.	द्वि.	ब.
कटप्रूः	कटप्रुवौ	कटप्रुवः १
परमलूः	परमलुवौ	परमलुवः १
स्वभूः	स्वभुवौ	स्वभुवः १
इत्यादि ०.		

वर्षाभ्यादि शब्दांत यणादेशः.

ए.	द्वि.	ब.
वर्षाभूः	वर्षाभ्वौ	वर्षाभ्वः १
दन्भूः	दन्भ्वौ	दन्भ्वः १
दन्भूः	=	दन्भून् २

वाकीं हूहूप्रमाणे.

ए.	द्वि.	ब.
कारभूः	कारभ्वौ	कारभ्वः १
	पुनभूः	
ए.	द्वि.	ब.
पुनभूः	पुनभ्वौ	पुनभ्वः १
पुनभ्वम्	=	= २
पुनभ्वा ३०.		

स्वयंभूः

येयं उवडादेशः

ए.

द्वि.

व.

स्वयंभूः

स्वयंभूवो

स्वयंभूवः १

स्वयंभूव

=

= २

स्वयंभूवा इ०

दृग्भू, काराभू, हे स्वयंभूप्रमाणे.

ऋकारांत शब्द.

धातु.

प्रथमेकवचनी अनडादेश, उपधादीर्घ, सुलोप व नलोप. प्रथमा द्विवचनापामून द्वितीयाद्विवचनापर्यंत गुणादेश व उपधादीर्घ. द्वितीयाबहुवचनी दीर्घ व नादेश. तु. च. यांच्या ए. यणादेश. पं. ष. यांच्या ए. उकारादेश व विसर्ग. ष. व. तुडागम व दीर्घ सप्त. ए. गुण आणि संबोधनेकवचनी गुण व सुलोप, आणि रेफाला विसर्ग.

ए.

द्वि.

व.

धाता

धातारो

धातारः १

धातार

=

धातृन् २

धाता

धातृभ्याम्

धातृभिः ३

धाते

=

धातृभ्यः ४

धातुः

=

= ५

=

धातो

धातृणां ६

धातार

=

धातृषु ७

हे धातु इ०

प्राप्तमाणे नन्वादि शब्द आयावे

पितृ.

(हा अभ्युत्पन्न आदि) लणून प्रथमाद्विवचनीं, बहुवचनीं, आणि द्विती-
येच्या एकवचनीं व द्विवचनीं उपधादीर्घ नाही.

ए.	द्वि.	ब.
पिता	पितरौ	पितरः
पितरं	=	पितॄन् २
पित्रा इ०. वाकी धातृशब्दा प्रमाणे		याप्रमाणे जामातृ इ०.
	नृ.	

ह्यांत षष्ठीबहुवचनीं विकल्पेकरून दीर्घादेश.

ए.	द्वि.	ब.
ना	नरौ	नरः १
नरं	=	नृन् २
त्रा	नृभ्याम्	नृभिः ३
त्रे	=	नृभ्यः ४
नुः	=	= ५
=	त्रोः	नृणां, किं. नृणां ६
नरि	=	नृषु ७
हे नः	इ०	

एकारात शब्द.

से.

(इनाक्रामेन सहितः सेः) यांत अजादिविभक्ति असता अयादेश.

ए.	द्वि.	ब.
सेः	सयौ	सयः १
सयं	=	= २

सुवीः	सुवावी	सुवावा १
सुवाभू	=	सुवा २
सुवावा	सुवावी	सुवावि ३
सुवावे इ० गोशब्दाप्रमाणे.		

स्मृती.

(स्मृतीः वा स्मृतेन वा स्मृतीः) कार्ये गोशब्दाप्रमाणे.

०	दि.	१.
स्मृतीः	स्मृतावी	स्मृतावा १
स्मृताभू	=	स्मृता २
स्मृतावा	स्मृतावी	स्मृतावि ३
स्मृतवे इत्यादि गोशब्दाप्रमाणे.		

निकायित शब्द.

२.

यस्य दृष्टादि विनाशित मुदे अतस्तु आकाशदेशा आदि अतस्तु विनाशितुं
अतस्तु आकाशदेशा.

०	दि.	१.
आकाश	आकाशी	आकाशा १
आकाश	आकाशी	आकाश २
आकाश	आकाशा	आकाशि ३
आकाश	=	आकाश ४
आकाश	=	= ५

= रायो
= रायो
हे राः इ०

रायो

=

रायाम् १
रासु ७

ओकारात् ग्लौ शब्द.

भजादि विभक्ति पुंस् असतां आवादेश.

ए.	दि.	व.
ग्लौः	ग्लावी	ग्लावाः १
ग्लाव	=	= २
ग्लावा	ग्लौभ्या	ग्लौभिः ३
ग्लावे	=	ग्लौभ्यः ४
ग्लावः	=	= ५
=	ग्लावोः	ग्लावाम् ६
ग्लावि	=	ग्लौषु ७
हे ग्लौः	हे ग्लावी	हे ग्लावाः सं०

भजत पुल्लिङ्ग समाप्त.

भजत स्त्रीलिङ्गी शब्द.

आसत एसा शब्द.

प्र० ए० सुलीप. द्विवचनी शी आदेश व गुण. बहु० सवर्णदीर्घ. द्विती
यैकवचनी पूर्व रूप. तृती० एका० एकारादेश व अयादेश. चतु० ए० यादाग
म व वृद्धि. प. क षष्ठी याच्या ए० यादागम व सवर्णदीर्घ. ष० व सप्तमी या
च्या द्विव० एकारादेश व अयादेश. षष्ठी बहु० मुदागम व णत्व. सप्त०
ए० यादागम व अयादेश. संबोधनेकावचनी एकारादेश व सुलीप.

ए.	दि.	व.
एसा	रमे	रमा १
रमाय	=	= २

रमपा	रमाभ्यां	रमाभिः ३
रमाये	=	रमाभ्यः ४
रमायाः	=	= ५
=	रमयोः	रमाणाम् ६
रमायाम्	=	रमासु ७
हे रमे	हे रमे	हे रमाः संबो०.

याप्रमाणे दुर्गा, अपर्णा, राधा, जाया, कन्या, इत्यादि.

सर्व. (सर्वनामसंज्ञक)

चतुर्थीच्या एकवचनीं स्यादागम, भंगास ऱ्हस्व आणि वृद्धि. पंच०, षष्ठी यांच्या ए० स्यादागम व भंगास ऱ्हस्व, आणि सवर्णदीर्घ. षष्ठी व० सुदागम. स० ए० स्यादागम, भंगाला ऱ्हस्व आणि आसादेश. बाकीचीं रूपे रमाशब्दा-प्रमाणे होतात.

ए.	वि.	व.
सर्वी	सर्वे	सर्वाः १
सर्वाम्	=	= २
सर्वया	सर्वाभ्यां	सर्वाभिः ३
सर्वस्ये	=	सर्वाभ्यः ४
सर्वस्याः	=	= ५
=	सर्वयोः	सर्वासाम् ६
सर्वस्याम्	=	सर्वासु ७
हे सर्वे इत्यादि.		संबो०.

याप्रमाणे विश्वादिक भावत.

बहुव्रीहि दिक्समासांत सर्वनामतेच्चा विकल्प आहे, हाणून उत्तरपूर्वा-शब्दाची " उत्तरपूर्वस्ये किंवा उत्तरपूर्वायि " अशीं रूपे होतात.

द्वितीया आणि तृतीया या शब्दांच्या चतुर्थी, पंचमी, षष्ठी, आणि सप्तमी यांच्या एकवचनी विकल्पाने सर्वनामता होते. सणून—“द्वितीयस्य, द्वितीयायै, द्वितीयस्या, द्वितीयाया, द्वितीयस्याम्, द्वितीयायां.” बाकीची रूपा रमा शब्दाप्रमाणे होतात.

याप्रमाणे तृतीया,

अंबा, अक्का, आणि अल्ला या शब्दांला संबोधनाचे एकवचन पुढे असता—इस्व होता. जसे—हे अंबा, हे अक्का, हे अल्ला, अंबादि शब्दांस जे लज्जे वृण जोडिले असता—इस्व होत नाही—जसे—हे अंबाडे, हे अंबाले हे भविके इत्यादि.

जरा

या शब्दाला जस्त आदेश होतो.

ए.	दि.	ख.
जरा	जरा, जरे	जरा, जरा १
जरती, जरा	=	= २
जरसा, जरया इ.		

पक्षी व हलादिविभक्तिपुढे असता रमा शब्दाप्रमाणे.

निशा

या शब्दाला द्वितीयावद्वचनादे प्रत्यय पुढे असता निशा आदेश होतो. तृतीयावद्वचनादि इलादि विभक्ति पुढे असता पत्व आणि जरव होता. सप्तमी वद्वचनी चख होता.

ए.	दि.	ख.
निशा	निशे	निशा १
निशाम्	=	निशा, निशः २
निशाया, निशा	निशाभ्याम् } निशभ्याम् }	निशाभि } निशभि } ३

निशायाः, निशः

= =
= =

निशायोः }
निशोः }

निशानाम् }
निशाम् }

निशायाम्
निशि

= =
=

निशासु निशसु }
निशसु }

हे निशो ३०

संभो.

पुतना

द्वितीया बहुवचनादि प्रत्यय पुढे असत्तां ह्य शब्दात् पुत् आदेश होतो.

ए

इ

व

पुतना

पुतने

पुतनाः १

पुतनाम्

=

पुतः पतनाः २

पुता, पुतनया

पुद्वयाम्, पुतनाभ्याम्

पुद्भिः पुतनाभिः ३

पुते, पुतनाये

=

पुद्वयः पुतनाभ्यः ४

पुतः पुतनापाः

=

=

= =

पुतोः पुतनयोः

पुता, पुतनानां ५

पुति, पुतनासाम्

= =

पुतसु, पुतनासु ७

हे पुतने ३०

संभो.

गोपा शब्द विश्वपा शब्दाप्रमाणे.

इकारात् शब्द.

मति.

ज्ञात द्विती० व० नादिशाभाव, भाणि रुत्वविसर्गः तृती० ए० यणादेशः.

गौरी.

प्र० ए० सुलोप. चतुर्थादि एकवचनरुलौ नदीसंज्ञाप्रयुक्त आवागम,
वृद्धि आणि मणादेश संबोधनी रहस्व व सुलोप.

ए.	दि.	व.
गौरी	गौर्व्यौ	गौर्व्यः १
गौरी	=	गौरीः २
गौर्व्या	गौरीभ्यां	गौरीभिः ३
गौर्व्ये	=	गौरीभ्यः ४
गौर्व्याः	=	= ५
=	गौर्व्योः	गौरीणां ६
गौर्व्यां	=	गौरीषु ७
इ गौरि. इ०		स०

पाप्रमाणे. वाणी, नदी, हाची, पार्वती, इराणी इ०.

सखी.

ए.	दि.	व.
सखी	सख्यौ	सख्यः १
सखीम्	=	सखीः २

सख्या इत्यादि गौरीशब्दाप्रमाणे.

लक्ष्मी.

पेथे इयंत नसन्त्यामुळे सुलोप होत नाही.

ए.	दि.	व.
लक्ष्मीः	लक्ष्म्यौ	लक्ष्म्यः १
लक्ष्मीम्	=	लक्ष्मीः २

लक्ष्म्यां बाकी गौरीशब्दाप्रमाणे.

पाप्रमाणे तरी, तंत्री इत्या०.

ह्यात अज्ञादिविभक्ति पुढे असता इयडादेश. द्वितीयैकवचनी व बहुवचनी
विकल्प

ए.	दि.	व.
स्त्री	स्त्रियो	स्त्रियः १
स्त्रिय, स्त्रीषु	=	स्त्रिया, स्त्री २
स्त्रिया	स्त्रीभ्या	स्त्रीभिः ३
स्त्रियै	=	स्त्रीभ्यः ४
स्त्रियाः	=	= ५
=	स्त्रियोः	स्त्रीणां ६
स्त्रियाम्	=	स्त्रीषु ७
हे स्त्रि १०		सं०

श्री.

चतुर्थादि एकवचनी नदी संज्ञामयुक्त आडागम, व वृद्धि, प्रक्षी इयडादेश.
श. पष्ठीबहुवचनी विकल्पाने नुडागम. संज्ञ० ए० विकल्पाने आमादेश.
संबोधनेकवचनी मुळापाभाव. वाकी संज्ञने इयडादेश.

ए०	दि०	व०
श्री	श्रियो	श्रियः
श्रियम्	=	= २
श्रिया	श्रीभ्या	श्रीभिः ३
श्रियै, श्रिये	=	श्रीभ्यः ४
श्रियाः श्रियः	=	= ५
=	श्रियोः	श्रिया, श्रिया ६
श्रिया, श्रियि	=	श्रीषु ७
हे श्री १०		सं०

तर पुलिगाप्रमाणे. प्रथम शब्द. (प्रकटध्यापेति प्रकटाधीरिति वा) असा विग्रह
केला असता वृत्तिकारमती लक्ष्मीप्रमाणे, कैयटमती प्रथम विग्रहात पुलि-
गाप्रमाणे. द्वितीय विग्रही लक्ष्मीप्रमाणे; परंतु द्वि० ए० व बहु० प्रथम, प्रथमः
इतका विशेष.

ग्रामणी.

पुलिगाप्रमाणे.

उकारांत शब्द.

धेनु.

द्वि० व० नादेशाभाव. तृ० ए० यणादेश. चतुर्थ्यादि एकवचनी नदी
संज्ञा. पर्णी आडागम, वृद्धि आणि यणादेश स० ए० आमादेश व यणादेश. पर्णी
आणि बाकी शब्द शब्दाप्रमाणे.

ए०

द्वि०

व०

धेनुः

धेनु

धेनवः १

धेनुम्

=

धेनुः २

धेन्वा

धेनुभ्यः

धेनुभिः ३

धेन्वै, धेन्वे

=

धेनुभ्यः ४

धेन्वा, धेनोः

=

= ५

=

धेन्वोः

धेनुना ६

धेन्वाम्, धेनौ

=

धेनुषु ७

इ धेनो १०.

याप्रमाणे, करेण, तनु, १०.

कोष्ठ

खीवाची कोष्ठशब्दाची रूपे वृजताप्रमाणे होतात.

अ.	दि.	व.
कोष्टी	कोष्ठयी	कोष्ठ्या १
कोष्टीम्	=	कोष्टी २
कोष्ठ्या	कोष्टीभ्या	कोष्टीभिः ३
कोष्ठ्यै	इत्यादि सर्वे सदीशब्दाप्रमाणे.	

ऊकारांत शब्द.

वधः-	गौरीप्रमाणे; परंतु ऊला व होतो.
सू-	श्रीप्रमाणे; परंतु ऊला उवडु होतो.
सुभू-	सूप्रमाणे.
खलपू-	पुलिगाप्रमाणे.

पुनर्भू

अ.	दि.	व.
पुनर्भू	पुनर्भू	पुनर्भू १
	पुनर्भू	पुनर्भू २
	पुनर्भू	पुनर्भू ३

हे पुनर्भू इत्यादि खलपूप्रमाणे

वर्षाभू-पुनर्भूप्रमाणे. हे वर्षाभू हे वर्षाभू

स्वयंभू-पुलिगाप्रमाणे.

ऊकारांत शब्द.

स्वसृ

स्वस्तादि शब्दांत डीप् प्रत्ययाभाव. दि० त० नादेशाभाव. बाकी धातु-
शब्दाप्रमाणे

ज्ञान.

९०.

ज्ञानं

=

ज्ञाचिन्

ज्ञानाय

ज्ञानात्

ज्ञानस्य

ज्ञाने

हे ज्ञान

दि०

ज्ञानि

=

ज्ञानाभ्याम्

=

=

ज्ञानयोः

=

हे ज्ञाने

व०

ज्ञानासि

=

ज्ञानि

ज्ञानेभ्यः

=

ज्ञानानाम्

ज्ञानेषु

हे ज्ञानानि स०

प्राप्तमाणे धन, वन, फल, हिरण्य, लोह, जल, सुवर्ण इत्यादि.

कतर.

प्रथमा, द्वितीया यांच्या एकवचनी अदङादेशा, विलोप.

९१.

कतरत्

कतरत्

=

दि० व.

कतरे

=

व.

कतराणि

२

हे कतरत् बाकी पुल्लिङ्गीप्रमाणे.

प्राप्तमाणे कर्तृमत्, इतरत्, अन्यत्, अन्यतरत्.

अन्यतम शब्दाचे रूप अन्यतम असले होते, एकतर शब्दाचे एकतर इत्यादि०.

अनर.

प्रथमेकवचनी अमादेशा केव्हाततर सच्चिदावप्रारिभाषककून जरसादेश होता नाही.

ए.

अजरम्

अजरम्

अजरसम्

दि.

अजरासी

अजरे

=

व.

अजरासि

अजराणि

=

१

२

बांकी पुष्टिगीप्रमाणे,

तृदय.

द्वितीया बहुवचनादि विभक्तिअसता विकल्पेकरुन तृदयशब्दाला तृदय दिश होतो.

ए०

तृदय

=

तृदा, तृदयेन

तृदे, तृदयाप

तृदः, तृदयात्

= तृदयस्य

तृदि, तृदये

हे तृदय० इ०

दि०

तृदये

=

तृदया

तृदयाभ्या

=

=

तृदोः, तृदयोः

=

व०

तृदयानि

तृदि, तृदयानि

तृदि, तृदयैः

तृदयः तृदयेभ्यः

=

तृदा तृदयानां

= तृदसु तृदयेषु

सं०

उदक.

द्वितीया बहुवचनादि विभक्तीत उदक शब्दास. विकल्पेकरुन उदक भावश होतो.

ए०

उदक

=

दि०

उदके

=

व०

उदकाणि

उदानि, उदकानि

उदनी, उदनेन	उदन्ना, उदकाभा	उदन्ति, उदनेः १
उदने + उदकाभा	=	उदन्ना, उदकाभा २
उदन्ना, उदकाभा	=	= ३
=, उदकाभा	उदनी, उदकनीः	उदन्ना + उदकाभा ४
उदन्ति + उदने + उदके	=	उदन्ति, उदनेषु ७
हे उदकाभा ६०		सं०

भास्व.

१०	३०	४०
भास्व	भास्वे	भास्वति १
=	=	भास्वति, भास्वति २
भास्वा, भास्वेन	भास्वाभा ३	भास्वति, भास्वेः ३
	भास्वाभा ४	
भास्वे, भास्वाय	=	भास्वाभा, भास्वाभा ४
भास्वा, भास्वाय	=	= ५
=, भास्वाय	भास्वा, भास्वाय	भास्वा, भास्वाभा ६
भास्वति, भास्वति, भास्वे	=	भास्वाभा, भास्वेषु ७
हे भास्व रमादि.		सं०

मांस.

विहीमा तदुत्तमादि विभक्तिभक्त्या इति शब्दाला तासु भावैश्च।

१०	३०	४०
मांसम्	मांसे	मांसति १
=	=	मांसति, मांसति २
मांस, मांसित	मांस्या, मांस्या	मांसित + मांसि ३
मांसित + मांसि + मांसि		

श्रीप. जलशब्दाभक्त्या।

विहीमा शब्दाला तदुत्तमादि विभक्तिभक्त्या इति शब्दाला तासु भावैश्च।

रकारांत वाच्य-

वारि...

प्रथम भागिणिनीया वारिणा एकवचनी. पुं ३ अस् वाचा लीप. विवच-
नादि सकारादिभिः पुंके भसता नुवाणस. वलीपदवचनी नुवाणस व दीर्घ.
होवती. पती गुण.

प.	दि.	प.
वारि	वारिणी	वारिणि १
"	"	" २
वारिणा	वारिण्या	वारिण्या १
वारिणे	वारिण्या	वारिण्या २
वारिणः	"	" ३
"	वारिणोः	वारिणाप् १
वारिणि	वारिनोः	वारिणु ०
६ वारि, ६ वारि	६०	६० ०

अनादि.

द्वीपवचननादि अनादिभिः पुंके भसता पुंवचन निरुद्धे कश्चन
रोतो, अनादिके अनादि रोतो, तो भसा-अनादिके-अनादिके १ अनादि-अना-
दिके २५ अनादिके, अनादिके १, २ वारिणा वारिणावचनाने.

दधि.

द्वीपवचननादिभिः पुंके भसता वास अनादिके, १ अनादि. दोन सप्तमी.
पुंके. विवचनने सकार. दोन. वारिणा वारिणावचनाने.

प.	दि.	प.
दधि	दधिनी	दधिनि १
"	"	" २

दधो	दधिभ्यां	दधिभिः ३
दधे	=	दधिभ्यः ४
दधः	=	= ५
=	दधोः	दधां ६
दधि+दधनि	=	दधिषु ७
हे दधे + हे दधि इ०		सं०

याप्रमाणे अस्थि, सक्थि, अक्षि, इत्यादि.

सुधी.

यास प्रातिपदिकावस्थेत नपुंसकी ऋस्व होतो. तृतीयादि अजादि विभक्ति पुढे असतां विकल्पाने पुंवद्भाव होतो यास्तव परी इयडादेश होतो.

ए०	दि०	ब०
सुधि	सुधिनी	सुधीनि १
=	=	= २
सुधिषा, सुधिना	सुधिभ्यां	सुधिभिः ३
सुधिषे, सुधिने	=	सुधिभ्यः ४
सुधिषः, सुधिनिः	=	= ५
=, =	सुधियोः } सुधिनोः }	सुधिषां } सुधिनां } ६
सुधिषि, सुधिनि	=	सुधिषु ७
हे सुधि, हे सुधे	इयादि	सं०
	प्रधी.	

नपुंसक ऋस्व, तृतीयादि अजादि विभक्ति पुढे असतां विकल्पाने पुंवद्भाव होतो. सणून परी यणादेश होतो.

ए०	दि०	ब०
प्रधि	प्रधिनी	प्रधीनि १
=	=	= २

प्रध्या, प्रधिना	प्रधिभ्यां	प्रधिभिः ३
प्रध्वे, प्रधिने	=	प्रधिभ्यः ४
प्रध्वः, प्रधिनः	=	= ५
=, =	प्रध्वोः, प्रधिनीः	प्रध्वोः, प्रधिनां ६
प्रध्वि, प्रधिनि	=, =	प्रध्विषु ७
हे प्रधि, हे प्रध्वे इ०		सं०

उकारांत शब्द.

• मधु.

ज्ञात अजादि विभक्ति पुंलै असतां नुमागम होतो:

ए०	द्वि०	व०
मधु	मधुनी	मधूनि १
=	=	= २
मधुना =	मधुभ्याम्	मधुभिः ३
मधुने	=	मधुभ्यः ४
मधुना	=	= ५
=	मधुनीः	मधूनां ६
मधुनि	=	मधुषु ७
हे मधो, हे मधु इत्यादि		सं०

यप्रमाणे अंबु, अपु, वसु, इत्यादि.

सानुः

द्वितीयाबहुवचनादि विभक्ति पुंलै असतां सानुशब्दासं स्तु आदिना होता.

ए०	द्वि०	व०
सानु	सानुनी	सानूनि १

सानु	सानुनी	स्नुनि, सानूनि १
स्नुना, सानुना	स्नुभ्यां, सानुभ्यां	स्नुभिः, सानुभिः २
स्नुने, सानुने	=, =	स्नुभ्यः, सानुभ्यः ४
स्नुनः, सानुनः	=, =	=, = ५
=, =	स्नुनोः, सानुनोः	स्नुनां, सानूनां ६

स्नुनि, सानुनि इत्यादि. मधु शब्दाप्रमाणे.

प्रियक्रोष्टु.

द्यांत तृतीयादि भजादि विभक्ति पुं० भूततां पुंवद्भाव, पक्षीं विकल्पेकरून तृस्वद्भाव, पुंवद्भाव नाही त्यापक्षीं नुमागम, पक्षीबहुवचनीं पक्षद्वयसाधारण नुदागमच होतो.

ए०

दि०

ब०

प्रियक्रोष्टुः

प्रियक्रोष्टुनी

प्रियक्रोष्टुनि १

=

=

= २

प्रियक्रोष्टुः }

प्रियक्रोष्टुभ्यां

प्रियक्रोष्टुभिः ३

प्रियक्रोष्टुना }

=

प्रियक्रोष्टुभ्यः ४

प्रियक्रोष्टुने }

प्रियक्रोष्टुव }

प्रियक्रोष्टुने }

प्रियक्रोष्टुः }

प्रियक्रोष्टोः }

प्रियक्रोष्टुनः }

=

=

५

=

प्रियक्रोष्टोः }

प्रियक्रोष्टुः }

प्रियक्रोष्टुनोः }

प्रियक्रोष्टुनां ६

विपकोटि }
 विपकोटी }
 विपकोटुनि }
 हे विपकोटी }
 हे विपकोटु }

विपकोटोः }
 विपकोट्याः }
 विपकोटुनोः }
 =

विपकोटु ७

सं०.

मुल्ल शब्द.

नपुंसकी नदर, वृणीषादि भग्यादि विभक्ति पुंके भगता मुल्लद्वारा पक्षी पक्षादेरा.

ए०

दि०

य०

मुल्ल

मुल्लनी

मुल्लनि १

=

=

= २

मुल्लना, मुल्ला

मुल्लनी

मुल्लनिः १

मुल्लने, मुल्ले इत्यादि.

पाममाणि नपुंसक, इत्यादि.

ककारात् शब्द.

धातु शब्द.

वृणीषादि भग्यादि विभक्ति पुंके भगता पक्षादिरादि; पक्षी नुनागम.

ए०

दि०

य०

धातु

धातुनी

धातुनि १

=

=

= २

धाता, धातुणा

धातुणाम्

धातुनिः १

धाते, धातुणे

=

धातुनः १

धातुः, धातुणः

=

= ५

=

धातोः, धातुणोः

धातुणां १

धातरि, धातृणि धात्रोः, धातृणोः धातृषु ७
हे धातृ, हे धातः इ० सं०.

याप्रमाणे ज्ञातु, कर्तृ इत्यादि.

ओकारांत प्रथोशब्द.

नपुंसकांत ओकाराला ह्रस्व उकार होतो.

प्रद्यु = प्रद्युमी = प्रद्युनि १

प्रद्युना इत्यादि मधु शब्दाप्रमाणे.

हे प्रद्यु, हे प्रद्यो इ०

सं०.

ऐकारांत प्ररे शब्द.

ऐकाराला ह्रस्वादेश इकार. हलादि विभक्ति पुढे असता आकारादेश.

ए.

वि.

ख.

प्ररि

प्ररिणी

प्ररीणि १

=

=

= २

प्ररिणा

प्रराभ्याम्.

प्रराभिः ३

प्ररिणे

=

प्रराभ्याम् ४

प्ररिणी

=

= ५

=

प्ररिणीः

प्रराणाः } मतभेदाने

प्ररीणाः } विकल्प.

प्ररिणि

=

प्ररासु ७

हे प्ररि, हे प्ररे इत्यादि

सं०.

औकारांत सुनीशब्द.

औकाराला जश्न उकार होवो.

सुनु

सुनुनी

सनुनि १

=

=

= २

सुनुना इत्यादि मधुशब्दाप्रमाणे.

अजंत नपुंसकलिङ्गीशब्द समाप्त.

हलंत पुलिङ्गी शब्द.

हकारांत शब्द.

लिङ् शब्द.

प्रथमैकवचनी सुलोप, हकाराला टकार; जश्न आणि विकल्पाने चर्व ह-
लादि विभक्ति पुढे असतां सर्वत्र हकाराला टकार, त्यास जश्नैकलून टकार;
सप्तमी बहुवचनी चर्वैकलून टकार.

ए.

दि.

व.

लिट्, लिङ्

लिङो

लिङः १

लिहं

=

= २

लिहा

लिङ्म्याम्

लिङ्मिः ३

लिहे

=

लिङ्भ्यः ४

लिहः

=

= ५

=

लिहोः

लिहाम् ६

लिहि

=

लिट्सु, लिङ्सु ७

हे लिट्, हे लिङ्

हे लिहो

हे लिङः संबो ८.

दुहशब्द.

प्रथमैकवचनी सुलोप, हकाराला घकार आणि टकाराला घकार, घका-
राला जश्नैकलून गकार, त्याला विकल्पाने चर्वैकलून ककार. इत्यादि

विभक्तिपुटें असतां हकाराला घकार आणि टकाराला धकार. जश्वेकरून घकाराला गकार; सप्तसीबहुवचनीं षत्व आणि चत्व.

ए.	दि.	ब.
धुक्, धुग्	दुहो	दुहः १
दुहम्	=	= २
दुहा	धुग्भ्याम्	धुग्भिः ३
दुहे	धुग्भ्याम्	धुग्भ्यः ४
दुहः	=	= ५
=	दुहोः	दुहाम् ६
दुहि	=	धुसु ७
हे धुक् १०		सं०

गृह् शब्द.

प्रथमैकवचनीं सुलोप; हकाराला विकल्पेकरून घकार, पक्षीं टकार; घत्वपक्षीं जश्वेकरून गकार, विकल्पानें चत्वेकरून ककार. टकाराला धकार; दत्वपक्षीं जश्वेकरून डकार, चत्वेकरून विकल्पानें टकार, हलादिंविभक्ति पुटें असतां सर्वत्र विकल्पेकरून धकार, पक्षीं टकार. घत्वपक्षीं जश्वेकरून गकार. दत्वपक्षीं जश्वे करून डकार. सप्तसी बहुवचनीं घत्वपक्षीं षत्वचत्व. दत्वपक्षीं चत्वेकरून टकार.

ए.	दि.	ब.
धुक्, धुग्	दुहो	दुहः १
धुव, धुव्	=	= २
दुहम्	धुग्भ्याम्	धुग्भिः ३
दुहा	धुव्भ्याम्	धुव्भिः ४
दुहः	=	धुग्भ्यः/धुव्भ्यः ५
=	=	= ६
दुहि	=	= ७
दुहः	=	= ८

=

हुहि

हुहोः

=

हुहाम् ६

धुत्, धुत्सु } ७
 धुत्सु, धुत्सु }
 सं०

हेधुक्, हेधुत् इत्यादि
 याप्रमाणे मुह्, स्तुह्, स्तिह् इत्यादि शब्द.

विश्ववाह् शब्द.

द्वितीया बहुवचनादि अजादि विभक्ति पुढे असतां मध्ये वकाराला उकार,
 पूर्वरूप आणि वृद्धि. बाकी पूर्वाप्रमाणे

प.

विश्ववाट्

विश्ववाड्

विश्ववाहम्

विश्वीहा

विश्वीहे

विश्वीहः

=

विश्वीहि

वि.

विश्ववाही

=

विश्ववाड्भ्याम्

=

=

=

विश्वीहोः

=

व.

विश्ववाहः १

विश्वीहः २

विश्ववाड्भिः ३

विश्ववाड्भ्यः ४

= ५

विश्वीहाम् ६

विश्ववाट्सु

विश्ववाट्सु

सं०

हे विश्ववाट् ६०

याप्रमाणे हव्यवाह्, श्वेतवाह्, इत्यादि शब्द.

अनडुह् शब्द.

प्रथमेकवचनी आमागम, व नुमागम आणि यणादेश, सुलोप, आणि सं-
 योगांतलोप. प्रथमेच्या द्विवचनापासून द्वितीयेच्या द्विवचनपर्यंत आमागम
 व यणादेश. तृतीयादि हलादि विभक्तिपुढे असतां इकाराला इकार, संबोधने-
 कवचनी असाराम, नुमागम आणि सुलोप.

ए.	दि.	ब.
अनङ्गान्	अनङ्गाहौ	अनङ्गाहः १
अनङ्गाहम्	=	अनङ्गाहः २
अनङ्गाहा	अनङ्गाह्याम्	अनङ्गाहिः ३
अनङ्गाहे	=	अनङ्गाह्यः ४
अनङ्गाहः	=	= ५
अनङ्गाहः	अनङ्गाहोः	अनङ्गाहा ६
अनङ्गाहि	=	अनङ्गासु ७
हे अनङ्गान्	हे अनङ्गाहौ	हे अनङ्गाहः सं०.

तुरासाह् शब्द.

प्रथमैकवचनौ इकाराला ढकार, अश्वैकरून ढकार, आणि चत्थैकरून विकल्पाने ढकार. सकाराला षकार. तृतीयादि इत्यादि विभक्ति पुढे असतां इकाराला ढकार, अश्वैकरून ढकार. सकाराला षकार.

ए.	दि.	ब.
तुराषाट्	तुरासाहौ	तुरासाहः १
तुराषाट्	=	= २
तुरासाहम्	तुराषाह्याम्	तुराषाहिः ३
तुरासाहा	=	तुराषाह्यः ४
तुरासाहे	=	= ५
तुरासाहः	तुरासाहोः	तुरासाहाम् ६
=	=	तुराषाट्सु ७
हे तुराषाट् इ०		सं०.

सुदिव् शब्दः

प्रथमैकवचन पुढे असतां वकाराली औकारादेश, यणादेश, आणि रुत्व
वितर्ग, तृतीयादि ह्रस्वादि विभक्ति पुढे असतां वकाराला उकार व यणादेश.

ए०

दि०

व०

सुद्यौः

सुदिवौ

सुदिवः १

सुदिवम्

=

= १

सुदिषा

सुद्युभ्याम्

सुद्युभिः ३

सुदिवे

सुद्युभ्याम्

सुद्युभ्यः ४

सुदिवः

=

= ५

=

सुदिवोः

सुदिवाम् ६

सुदिवि

=

सुद्युषु ७

हे सुद्यौः ३०

सं०

चतुर् शब्द नित्य बहुवचनांत.

प्रथमापुढे असतां आमागम व यणादेश. षष्ठी बहुवचनाला मुडागम

व पाव.

व०

चत्वारः १

चतुरः २

चतुर्भिः ३

चतुर्भ्यः ४

=

चतुर्णाम् ५

चतुर्षु ७

प्रियचतुर्शब्दः

सर्व नामस्थान पुढे असतां आमागम व यणादेश. संबोधनैक वचन पुढे असतां अमागम व यणादेश.

ए०	द्वि०	ब०
प्रियचत्वाः	प्रियचत्वारौ	प्रियचत्वारः १
प्रियचत्वारम्	=	प्रियचतुरः २
प्रियचतुराः	प्रियचतुर्भ्याम्	प्रियचतुर्भिः ३
प्रियचतुरे	=	प्रियचतुर्भ्यः ४
प्रियचतुरः	=	= ५
=	प्रियचतुरोः	प्रियचतुराम् ६
प्रियचतुरि	=	प्रियचतुर्षु ७
हेप्रियचतुः ८०		सं०.

कमल शब्दः

(कमलं कमलांवा आचक्षणः कमल) प्रथमैकवचनी सुलोप.

ए०	द्वि०	ब०
कमल	कमली	कमलः १
कमलम्	=	= २
कमला	कमलभ्या इत्यादि.	

प्रशाम् शब्दः

प्रथमैकवचन पुढे असतां मकाराला नकारादेश, सुलोप. तृतीयादि हलादि विभक्ति पुढे असतां मकाराला नकार.

ए०	द्वि०	ब०
प्रशान्	प्रशामी	प्रशामः १
प्रशामम्	=	= २

प्रशामा

प्रशान्भ्याम्

प्रशान्भिः ३

प्रशामे इत्यादि०

किम् शब्द.

किम् शब्दाला ककारादेश. बाकी सर्व शब्दाप्रमाणे.

ए०

दि०

ब०

कः

की

के १

कः

=

कान् १

केन

काभ्याम्

कैः ३

कस्मै

=

केभ्यः ४

कस्मात्

=

= ५

कस्य

कपोः

केषां ६

कस्मिन्

=

केषु ७

यास संबोधन नाहीं.

इदम् शब्द.

प्रथमैकवचन पुढें असतां मकाराला मकारादेश, इद्भागाला अय् आदेश, व सुलोपः प्रथमाद्विवचनापासून द्वितीयाबहुवचनापर्यंत मकाराला भकारादेश, पर-
रूप, आणि दकाराला मकारादेश. तृतीयादि भजादि विभक्ति पुढें असतां अत्वं,
पररूप आणि इद् भागाला अनादेश. तृतीयैकवचनाला इमादेश व गुण. हला-
दि विभक्ति पुढें असतां इद्भागाचा लोप. तृतीयादि बहुवचनाला एकारादेश.
षष्ठी बहुवचनाला सुडागम व प्रकृताला एत्वं. समग्र द्वितीया, तृतीयेचें एकव-
चन, आणि षष्ठी व सप्तमी पांचें द्विवचन हीं पुढें असतां अन्वादेश असतां
एनादेश.

ए०

दि०

ब०

अयम्

इमी

इमे १

इमम्, एनम्

= एनी

इमान्, एनान् १

अनेन, एनेन	आभ्याम्	एभिः ३
अस्मै	=	एभ्यः ४
अस्मात्	=	= ५
अस्य	अनयोः, एनयोः	एवाम् ६
अस्मिन्	=	एषु ७

त्यदादिक सर्व नामांस्त बहुव कर्तुं संबोधन नाहीं.

सुगण् शब्द.

ए०	द्वि०	ब०
सुगण्	सुगणौ	सुगणः १
सुगणम्	=	= २
सुगणा	सुगणभ्याम्	सुगणभिः ३
सुगणे	=	सुगणभ्यः ४
सुगणः	=	= ५
=	सुगणोः	सुगणाम्
सुगणि	=	सुगणसु सुगणदसु सुगणदसु } ७
हे सुगण् इ०		सं०.

राजन् शब्द.

प्रथमैकवचनी उपधादीर्घः सुलोपः व नलोपः द्वितीयाद्विवचनपर्यंत उपधादी-
र्घः द्वितीयाद्बहुवचनी अकारलोपः व नकाराला जकारः याप्रमाणे अजादि-
विभक्तिपुढे असतां अकारलोपः व नकाराला जकारः; इलादि विभक्तिपुढे असतां
नकारलोपः सप्तमीच्या एकवचनी विकल्पेकरून अकारलोपः संबोधनै-
कवचनी सुलोपामात्र, दीर्घाभावः व सुलोपः.

ए०	द्वि०	ब०
राजा	राजानो	राजानः १
राजानम्	=	राज्ञः २
राज्ञा	राजभ्याम्	राजभिः ३
राज्ञे	=	राजभ्यः ४
राज्ञाः	=	= ५
=	राज्ञोः	राज्ञाम् ६
राज्ञि, राजानि	=	राजसु ७
हे राजन् ६०		सं०.

प्रतिदिवन् शब्दः

द्वितीयाद्विवचनपर्यन्त राजन्शब्दप्रमाणे. द्वितीयाबहुवचनादि अजादि विभक्ति पुढे असतां उपधादीर्घ व अकारलोप. बाकी राजन्शब्दाप्रमाणे.

ए०	द्वि०	ब०
प्रतिदिवा	प्रतिदिवानो	प्रतिदिवानः १
प्रतिदिवानं	=	प्रतिदीन्नः २
प्रतिदीन्ना	प्रतिदिवभ्यां	प्रतिदिवभिः ३
प्रतिदीन्ने	=	प्रतिदिवभ्यः ४
प्रतिदीन्नः	=	= ५
= इत्यादि राजन्शब्दाप्रमाणे.		

यज्वन् शब्दः

द्वितीयाद्विवचनपर्यन्त राजन्शब्दाप्रमाणे. द्वितीयाबहुवचनादि अजादि विभक्ति पुढे असतां अकारलोपाभाव बाकी राजन्शब्दाप्रमाणे.

ए०	द्वि०	ब०
यज्वा	यज्वानो	यज्वानः १

यज्वानम्

यज्वानी

यज्वनः २

यज्वना

यज्वभ्याम्

यज्वभिः ३

यज्वने

=

यज्वभ्यः ४

यज्वनः

=

= ५

=

यज्वनोः

यज्वनाम् ६

यज्वनि

=

यज्वसु ७

हे यज्वन् इ०

सं०

ब्रह्मन् शब्द.

ए०

द्वि०

ब०

ब्रह्मा

ब्रह्माणी

ब्रह्माणः १

ब्रह्मागम्

=

ब्रह्मणः २

ब्रह्मणा

ब्रह्मभ्याम्

ब्रह्मभिः ३

ब्रह्मण इत्यादि यज्वन्शब्दाप्रमाणे.

वृत्रहन् शब्द.

प्रथमैकवचनी उपधादीर्घ, सुलोप व नकारलोप. प्रथमाद्विवचनापासून
द्वितीयाद्विवचनपर्यंत दीर्घाभाव आणि णत्व. द्वितीयावहुवचनापासून अजादि
विभक्ति पुढे असतां अकार लोप व इकाराला घकार. हलादि विभक्ति पुढे
असतां नकारलोप. सप्तमीत्या एकवचनी विकल्पेकरून अकार लोप.

ए०

द्वि०

ब०

वृत्रहा

वृत्रहणी

वृत्रहणः १

वृत्रहणम्

=

वृत्रहः २

वृत्रघ्नी

वृत्रहभ्याम्

वृत्रहभिः ३

वृत्रघ्ना

=

वृत्रहभ्यः ४

वृत्रतः	वृत्रहभ्याम्	वृत्रहभ्यः ५
=	वृत्रघ्नोः	वृत्रघ्नाम् ६
वृत्रघ्नि, वृत्रहणि	=	वृत्रहसु ७
हे वृत्रहन् ६०		सं०

इन्नंत शार्ङिन् शब्द.

१०	त्रि०	व०
शार्ङी	शार्ङिणी	शार्ङिणः १
शार्ङिणम्	=	= २
शार्ङिणा	शार्ङिभ्याम्	शार्ङिभिः ३
शार्ङिणे	=	शार्ङिभ्यः ४
शार्ङिणः	=	= ५
=	शार्ङिणोः	शार्ङिणाम् ६
शार्ङिणि	=	शार्ङिषु ७
हे शार्ङिन् ६०		सं०

याप्रमाणे, यशस्विन्, तपास्विन्, मनस्विन्, करिन्, ६०.

अर्यमन् शब्दः (वृत्रहन्शब्दाप्रमाणे.)

अर्यमा	अर्यमणौ	अर्यमणः १
अर्यमणम्	=	अर्यमणः २
अर्यमणा	अर्यमभ्याम्	अर्यमभिः ३
अर्यमणे	=	अर्यमभ्यः ४
अर्यमणः	=	= ५
=	अर्यमणोः	अर्यमणाम् ६
अर्यमणि, अर्यमणि	=	अर्यमसु ७
हे अपमन् ६०		सं०

पूषन् शब्द.

अर्धमन्शब्दाप्रमाणे.

ए०

द्वि०

ब०

पूषा

पूषणौ

पूषणः १

पूषणम्

=

पूषणः २

पूषणा

पूषण्याम्

पूषभिः ३

पूषणे

=

पूषभ्यः ४

पूषणः

=

= ५

=

पूषणोः

पूषणाम् ६

पूषिण, पूषणि

=

पूषसु ७

हे पूषन् इ०

सं०

मघवन् शब्द.

ह्या शब्दाला विकल्पाने तृ क्षसा अन्तादेश होतो. प्रथमैकवचनी नुमा-
गम, उपधादीर्घ, सुलोप, आणि संयोगांत लोप. प्रथमाद्विवचनापासून द्वि-
तीयाद्विवचनापर्यंत नुमागम.

ए०

द्वि०

ब०

मघवान्

मघवतो

मघवतः १

मघवतम्

=

मघवतः २

मघवता

मघवद्य्याम्

मघवद्भिः ३

मघवते

=

मघवद्भ्यः ४

मघवतः

=

= ५

=

मघवतोः

मघवताम् ६

मघवति

=

मघवसु ७

हे मघवन् इ०

सं०

तृत्वाभावपक्षी मघवन् शब्दः द्वितीयादिवचनपर्यन्तं राजन् शब्दाप्र० द्वि-
तीयावहुवचनादि अजादि विभक्तिं पुद्गे अस्ततां संप्रसारणेकरून वकाराला
उकार, पूर्वरूप, आणि गुणादेश. याकी राजन् शब्दाप्रमाणे,

ए०	द्वि०	ब०
मघवा	मघवानी	मघवान् १
मघवानम्	=	मघोनः २
मघोना	मघवभ्याम्	मघवाभिः ३
मघोने	=	मघवभ्यः ४
मघोनः	=	= ५
=	मघोनोः	मघोना ६
मघोनि	=	मघवसु ७
हे मघवन् इ०		सं०

श्वन् शब्दः

ए०	द्वि०	ब०
श्वो	श्वानी	श्वान् १
श्वाम्	श्वानी	श्वान् २
श्वाना	श्वभ्याम्	श्वभिः ३
श्वाने	=	श्वभ्यः ४
श्वानः	=	= ५
=	श्वानी	श्वानाम् ६
श्वानि	=	श्वसु ७
हे श्वन् इ०		सं०

युवन् शब्द.

ए०	द्वि०	तृ०
युवा	युवानौ	युवानः १
युवानम्	=	यूनः २
यूना	युवभ्याम्	युवभिः ३
यूने	=	युवभ्यः ४
यूनः	=	= ५
=	यूनीः	यूनां ६
यूनि	=	युवस्तु ७
हे युवन् इ०.		सं०.

अर्वन् शब्द.

प्रथमाद्विवर्चनापासून नकाराला तृ आदेश. बाकी मघवच्छब्दाप्रमाणे.

ए०	द्वि०	तृ०
अर्वा	अर्वतौ	अर्वतः १
अर्वतम्	=	अर्वतः २
अर्वता	अर्वद्भ्याम्	अर्वद्भिः ३
अर्वते	=	अर्वद्भ्यः ४
अर्वतः	=	= ५
=	अर्वतीः	अर्वताम् ६
अर्वति	=	अर्वस्तु ७.
हे अर्वन् इ०.		सं०.

अनर्वा शब्द. अर्वात् शब्दाप्रमाणे.

पथित् शब्द.

प्रथमैकवचनी नकाराला आकारादेश, इकाराला अकारादेश, आणि

यकाराला न्यादेश, आणि रुत्व विसर्ग. याचप्रमाणे संबुद्धि. प्रथमेच्या द्विव-
चनापासून द्वितीयाद्विवचनपर्यंत इकाराला अकारादेश. थकाराला न्या-
देश, व उपधादीर्घ, द्वितीया बहुवचनादि अजादि विभक्ति पुढे असतां इन्
भागाचा लोप. तृतीयादि हलादि विभक्ति पुढे असतां नकार लोप.

ए०	द्वि०	व०
पन्थाः	पन्थानौ	पन्थानः १
पन्थानम्	पन्थानौ	पथः २
पथा	पथिभ्याम्	पथिभिः ३
पथे	=	पथिभ्यः ४
पथः	=	= ५
=	पथोः	पथाम् ६
पथि	=	पथिषु ७
हे पन्थाः १०		सं०

याप्रमाणेच मन्याशब्द.

ऋमुक्षिन् शब्द.

ए०	द्वि०	व०
ऋमुक्षाः	ऋमुक्षानौ	ऋमुक्षानः १
ऋमुक्षणम्	=	ऋमुक्षः २
ऋमुक्षणा	ऋमुक्षिभ्याम्	ऋमुक्षिभिः ३
ऋमुक्षणे	=	ऋमुक्षिभ्यः ४
ऋमुक्षः	=	= ५
=	ऋमुक्षोः	ऋमुक्षाम् ६
ऋमुक्षि	=	ऋमुक्षिषु ७
हे ऋमुक्षाः १०		सं०

पंचन् शब्द, नित्य बहुवचनी.

प्रथमा व द्वितीया यांच्या बहुवचनीं जस् व शस् यांचा लोप. सर्वत्र नलोप. षष्ठी बहुवचनीं मुदागम.

पंच १

= २

पंचभिः ३

पंचभ्यः ४

= ५

पंचानाम् ६

पंचसु ७

याप्रमाणे सप्तन् नवन् दशन् इत्या०.

अष्टन् शब्द नित्य बहुवचनांत.

अष्टन् शब्दाची प्रथमा व द्वितीया यांच्या बहुवचनीं विकल्पाने आत्व, आणि आत्वपक्षी जस् शस् ह्यांना औ आदेश, सवर्णदीर्घ व वृद्धि. भावाभावपक्षी सर्वत्र पंचन् शब्दाप्रमाणे. हलादि विभक्ति पुढे असतां विकल्पाने आत्व.

अष्टौ, अष्ट १

= २

अष्टाभिः, अष्टभिः ३

अष्टाभ्यः, अष्टभ्यः ४

= ५

अष्टानाम् ६

अष्टसु ७

बुध् शब्द. (बुध्जाणर्णे.)

प्रथमैकवचनीं वकाराला भकार, धकाराला जश्वेकलून दकार, आणि चर्त्वेकलून विकल्पाने तकार, आणि सुलोप. हलादि विभक्ति पुढे असतां वकाराला भकार, आणि धकाराला जश्वेकलून दकार.

ए०	दि०	ब०
भुत्, भुद्	बुधी	बुधा १
बुधम्	=	= २
बुधा	भुदभ्याम्	भुदिः ३
बुधे इत्यादि०		

युज् शब्द.

प्रथमैकवचनीं नुमागम, सुलोप, संयोगांत लोप. नकाराला कुर्वेकलून डकार, द्वितीयाद्विवचनपर्यंत नुमागम नकाराला अनुस्वार, अनुस्वाराला परसवर्णेकलून ज्कार, तृतीयादि हलादि विभक्ति पुढे असतां जकाराला गकार

ए०	दि०	ब०
युज्	युज्जी	युज्जी १
युज्जम्	=	युज्जः २
युजा	युग्भ्याम्	युग्भिः ३
युजे	=	इत्यादि ४

सुयज् शब्द.

प्रथमैकवचनीं सुलोप, कुर्वेकलून गकार, आणि विकल्पाने ककार, बाकी युज् शब्दाप्रमाणे.

ए०	द्वि०	व०
सुयुक्, सुयुग्	सुयुजौ	• सुयुजः १
सुयुजम्	=	= २
सुयुजा	सुयुग्भ्यां	सुयुग्भिः ३
सुयुजे इत्यादि.		

खञ् शब्द.

प्रथमैकवचनीं सुलोप व जकारलोप.

ए०	द्वि०	व०
खन्	खञ्जौ	खञ्जः १
खञ्जम्	=	= २
खञ्जा	खन्भ्याम्	खन्भिः ३
खञ्जे इत्या०		

राज् शब्द.

प्रथमैकवचनीं सुलोप, जकाराला षकार, षकाराला डकार, आणि डकाराला विकल्पाने टकार, इत्यादि विभक्ति पुढे असतां जकाराला षकार आणि षकाराला डकार.

ए०	द्वि०	व०
राट्, राड्	राजौ	राजः १
राजम्	=	= २
राजा	राड्भ्याम्	राड्भिः ३
राजे	=	राड्भ्यः ४
राजा	=	= ५
=	राजौः	राजाम् ६

राजि

राजोः

राट्सु, राट्सु ७

हे राट्, हेराट् इ०

सं०.

याप्रमाणे विधाट्, धर्मराट्, सम्राट् इत्या०

देवेज् शब्द. (राजशब्दाप्रमाणे.)

ए०

द्वि०

व०

देवेट्, देवेड्

देवेजी

देवेजः १

देवेजम्

=

= २

देवेजा

देवेड्भ्याम्

देवेड्भिः ३

देवेजे

=

देवेड्भ्यः ४

देवेजः

=

= ५

=

देवेजोः

देवेजाम् ६

देवेजि

=

देवेट्सु, देवेड्सु ७

हे देवेट्, हे देवेड् इ०

सं०.

विश्वसृज् शब्द. (राजशब्दाप्रमाणे.)

विश्वसृट्, विश्वसृड्

विश्वसृजी

विश्वसृजः १

विश्वसृजम्

=

= २

विश्वसृजा

विश्वसृड्भ्याम्

विश्वसृड्भिः ३

विश्वसृजे इत्यादि०. याप्रमाणे परिभृज्.

विभ्राज् शब्द.

प्रथमैकवचनीं जकाराला कुर्वेकरून गकार, गकाराला विकल्पाने ककार.
इलादि विभक्ति पुढे असतां जकाराला गकार.

ए०	दि०	ख०
विभाक्, विभाग्	विभाजौ	विभाजः १
विभाजम्	=	= २
विभाजा	विभाग्भ्याम्	विभाग्भिः ३
विभाजे इत्यादि०		

परिव्राज् शब्द. (राज्शब्दाप्रमाणे.)

परिव्राट्, परिव्राड्	परिव्राजौ	परिव्राजः १
परिव्राजम्	=	= २
परिव्राजा	परिव्राड्भ्याम्	परिव्राड्भिः
परिव्राजे इत्यादि.		

विश्वराज् शब्द.

प्रथमैकवचनी, आणि इलादि विभक्ति पुढे असतां मध्ये विश्वशब्दांतल्या अकाराला दीर्घदिश. जकाराला षकार, आणि षकाराला डकार.

ए०	दि०	ख०
विश्वराट्, विश्वराड्	विश्वराजौ	विश्वराजः १
विश्वराजम्	=	= २
विश्वराजा	विश्वराड्भ्याम्	विश्वराड्भिः ३
विश्वराजे	=	विश्वराड्भ्यः ४ इ०.

असज् शब्द.

प्रथमैक वचनी सुलोप, सकारलोप, जकाराला षकार, षकाराला डकार, आणि विकल्पाने ठकार. द्विवचनीदि अजादि विभक्ति पुढे असतां सकाराला शकार, शकाराला जकार. इलादि विभक्ति पुढे असतां सकारलोप, जकाराला षकार, व षकाराला डकार.

ए०	द्वि०	ब०
भृद्, भृङ्	भृजौ	भृजः १
भृज्जम्	=	= २
भृज्ज।	भृज्भ्याम्	भृज्भिः ३
भृज्जे	=	भृज्भ्यः ४
भृज्जः इत्या०		

ऋत्विज् शब्दः

प्रथमैकवचनीं जकाराला कुर्वेकलूनं गकार, त्याला विकल्पाने ककार.

ए०	द्वि०	ब०
ऋत्विक्, ऋत्विग्	ऋत्विजौ	ऋत्विजः १
ऋत्विज्जम्	=	= २
ऋत्विज।	ऋत्विज्भ्याम्	ऋत्विभिः ३
ऋत्विजे इत्यादि.		

ऊर्ज् शब्दः

प्रथमैकवचनीं जकाराला गकार, आणि त्याला विकल्पाने ककार.

ए०	द्वि०	ब०
ऊर्क्, ऊर्ग	ऊर्जौ	ऊर्जः १
ऊर्ज्जम्	=	= २
ऊर्ज्ज।	ऊर्ज्भ्याम्	ऊर्ज्भिः ३
ऊर्ज्जे इत्या०		

दकारात् त्यद् शब्दः

प्रथमैकवचनीं तकाराला सकार, दकाराला अकार व परस्पर, आणि स्वि-
नेसर्ग. सर्व विभक्तिप्रत्यय पुढे असला दकाराला अकार व परस्पर. बाकी
सर्व शब्दाप्रमाणे.

ए०	द्वि०	ब०	ए०	द्वि०	ब०
स्यः	त्वौ	त्ये १	त्यस्य	त्वयोः	त्येषाम्
त्यम्	त्वौ	त्यान् २	त्यस्मिन्	=	त्येषु
त्येन	त्याभ्यां	त्यैः ३	संबोधन नाहीं.		
त्यस्मै	=	त्येभ्यः ४			
त्यस्मात्	=	= ५			

तद् शब्द. (त्यद् शब्दाप्रमाणे.)

ए०	द्वि०	ब०
सः	तौ	ते १
तम्	=	तान् २
तेन	ताभ्याम्	तैः ३
तस्मै	=	तेभ्यः ४
तस्मात्	=	= ५
तस्य	तयोः	तेषाम् ६
तस्मिन्	=	तेषु ७

यत् शब्द. (सर्व शब्दाप्रमाणे.)

ए०	द्वि०	ब०
यः	यौ	ये १
यम्	=	यान् २
येन	याभ्याम्	यैः ३
यस्मै	=	येभ्यः ४
यस्मात्	=	= ५
यस्य	ययोः	येषाम् ६
यस्मिन्	=	येषु ७

एतद् शब्द. (यद् शब्दाप्रमाणे.)

समग्र द्वितीया, तृतीयेचै एकवचन आणि षष्ठी व सप्तमी यांचे द्विवचन ही पुढे असून अन्वादेश असता एतद्पाला एनादेश होतो.

ए०	द्वि०	ब०
एषः	एतौ	एते १
एतम्, एनम्	एतौ, एनौ	एतान्, एनान् २
एतेन, एनेन	एताभ्याम्	एतैः ३
एतस्मै	=	एतेभ्यः ४
एतस्मात्	=	= ५
एतस्य	एतयोः, एनयोः	एतेषां ६
एतस्मिन्	= =	एतेषु ७

युष्मद् शब्द.

द्वितीया द्विवचनपर्यंत विभक्तीच्या स्छानी अमादेश. प्रथमेकवचनी मपर्यंत (सणजे "युष्म्" इतक्या) भागाच्या स्छानी एव आदेश, पररूप, दकार लोप, आणि पूर्वरूप. सर्वत्र द्विवचनी मपर्यंत भागाला युष् आदेश. तकाराला आकारादेश, सघर्ण दीर्घ, प्र० व द्वि० यांच्या द्विवचनी पूर्वरूप. प्रथमा बहुवचनी मपर्यंत भागाला यूप आदेश. पररूप, दकारलोप, आणि पूर्वरूप. सर्वत्र एक वचनी एव आदेश. द्वितीयेकवचनी दकाराला आकारादेश, सघर्ण दीर्घ, पूर्वरूप. द्वितीया बहुवचनी आसाच्या अकाराला नकारादेश, सकार लोप, आणि तकाराला आकारादेश, सघर्ण दीर्घ, तृतीया एकवचनी दकाराला आकारादेश व यादेश. चतुर्थीच्या एकवचनी डेस्थानी अमादेश, मपर्यंत भागाला तुभ्य आदेश, पररूप दकारलोप आणि पूर्वरूप. चतुर्थीबहुवचनी भ्यस्

* अन्वादेश हाणजे एका कायीच्या उद्देशाने आचारण केलेला पदार्थाने दुसऱ्या कार्य-
च्या उद्देशाने पुन्हा आचारण करणे उदा० अमेन व्याकरणसंघीत (याने व्याकरण झाले.) अथ
एने छंदोभोग्य (अंता यास येव पडव)

याच्या स्थानी भ्यम् आदेश, दकारलोप. पंचमीच्या एकवचनी अत् आदेश, दकार लोप, पररूप. पंचमी बहुवचनी अत् आदेश, दकार लोप, पररूप, षष्ठीएकवचनी मपर्यंत भागाला तव आदेश. डसाला अश् आदेश, दकारलोप, पररूप. षष्ठी व सप्तमी यांच्या द्विवचनी व सप्तमीच्या एकवचनी अपादेश. षष्ठीबहुवचनी आम्स्थानी आकम् आदेश, दकार लोप, सर्वर्णदीर्घ. सप्तमीबहुवचनी दकाराला आकारा देश. द्वितीयैकवचनी त्वा आदेश. चतुर्थी आणि षष्ठी यांच्या एकवचनी ते आदेश. द्वितीया, चतुर्थी आणि षष्ठी यांच्या द्विवचनी वाम् आदेश आणि त्यांच्या बहुवचनी वस् आदेश.

ए०

द्वि०

व०

त्वं

युवाम्

यूपं १

त्वा, त्वा

युवां, वां

युष्मान्, वः २

त्वया

युवाभ्याम्

युष्माभिः ३

तुभ्यं, ते

=, वां

युष्मभ्यं, वः ४

त्वत्

=

युष्मत् ५

तव, ते

युवयोः, वां

युष्माकं, वः ६

त्वयि

=

युष्मास्तु ७

संबोधन नाही.

अस्मद् शब्द.

प्रथमैकवचनी मपर्यंत (क्षणजे "अस्म" इतक्या) भागाला अहं आदेश. सर्वत्र द्विवचनी आव् आदेश, व आकारादेश. बहुवचनी वय आदेश. सर्वत्र एकवचनी मपर्यंत भागाला म आदेश. चतुर्थीच्या एकवचनी मपर्यंत भागाला मद्वा आदेश. षष्ठ्येकवचनी मपर्यंत भागाला मम आदेश. वाकीचे दकार लोप, पररूपादि कार्ये युष्मच्छब्दाप्रमाणे. द्वितीयैकवचनी मा आदेश. चतुर्थी आणि षष्ठी यांच्या एकवचनी मे आदेश. द्वितीया चतुर्थी आणि षष्ठी यांच्या द्विवचनी नी आदेश. आणि त्यांच्या बहुवचनी नस् आदेश.

ए०	द्वि०	ब०
अहं	आहं	वयम् १
मां, मां	=, नौ	अस्मान्, नः २
मया	अवाभ्याम्	अस्माभिः ३
मद्यं, मे	= नौ	अस्मभ्यं, माः ४
मत्	=	अस्मत् ५
मम, मे	आनयोः, नौ	अस्माकं, नः ६
मयि	=	अस्मासु ७
संबोधन नाही.		

सुपाद् शब्द.

प्रथमैकवचनी सुलोप, दकाराला जश्वेकलून तकार. द्वितीया बहुवच-
नादि अजादि विभक्ति पुढे असतां पाद् शब्दाला पदादेश.

ए०	द्वि०	ब०
सुपात्, सुपाद्	सुपादौ	सुपादः १
सुपादम्	=	सुपदः २
सुपद्रा	सुपादभ्याम्	सुपादिः ३
सुपदे	=	सुपादभ्यः ४
सुपदः इ०.		

थकारांत अभिमथ् शब्द.

प० ए० सुलोप, जश्वेकलून दकार, आणि चत्वेकलून तकार, इत्यादि
विभक्ति पुढे असतां जश्वेकलून थकाराला दकार.

ए०	द्वि०	ब०
अभिमत्, अभिमद्	अभिमथौ	अभिमथः १

अभिमतम्

अभिमतौ

अभिमतः २

अभिमथा

अभिमतभ्याम्

अभिमाद्विः ३

अभिमतये इ०.

प्राञ्च शब्द.

प्र० ए० नकारलोप, नुमागम, सुलोप, चकारलोप, नकाराला, कुर्वैकलून
डकार. द्वितीयादिवचनपर्यंत नकाराला अनुस्वार, आणि अनुस्वाराला
परसवर्णैकलून ज्कार. द्वितीया बहुवचनादि अजादि विभक्ति पुढे असता
अकारलोप व पूर्व स्वराला दीर्घ. हलादि विभक्ति पुढे असता कुर्वैकलून
चकाराला ककार, आणि जश्वैकलून गकार.

ए०

दि०

ब०

प्राङ्

प्राञ्चौ

प्राञ्चः १

प्राञ्चम्

=

प्राचः २

प्राचा

प्राग्भ्याम्

प्राग्भिः ३

प्राचे

=

प्राग्भ्यः ४

प्राचः

=

= ५

=

प्राचौः

प्राचाम् ६

प्राचि

=

प्राक्षु ७

हे प्राङ् इत्यादि सं०

प्रत्यञ्च शब्द. (प्राञ्च शब्दाप्रमाणे.)

ए०

दि०

ब०

प्रत्यङ्

प्रत्यञ्चौ

प्रत्यञ्चः १

प्रत्यञ्चम्

=

प्रतीचः २

प्रतीचा

प्रत्यभ्याम्

प्रत्याभिः ३

प्रतीचे इत्या०

उदञ्च् शब्द.

द्वितीया द्विवचनपर्यंत प्रत्यञ्चशब्दाप्रमाणे, द्वितीयाबहुवचनादि अजादि विभक्ति पुढें असतां अकाराला ईकारादेश.

ए०	दि०	ब०
उदङ्	उदञ्ची	उदञ्चः १
उदञ्चम्	=	उदीचः २
उदीचा	उदम्भ्याम्	उदग्भिः ३
उदीचे इत्या०.		

सम्यञ्च् शब्द. (उदञ्चशब्दाप्रमाणे.)

ए०	दि०	ब०
सम्यङ्	सम्यञ्ची	सम्यञ्चः १
सम्यञ्चम्	=	समीचः २
समीचा	सम्यम्भ्याम्	सम्यग्भिः ३
समीचे इत्या०.		

सध्र्यञ्च् शब्द. (उदञ्च शब्दाप्रमाणे.)

ए०	दि०	ब०
सध्र्यङ्	सध्र्यञ्ची	सध्र्यञ्चः १
सध्र्यञ्चम्	=	सध्रीचः २
सध्रीचा	सध्र्यम्भ्याम्	सध्र्यग्भिः ३
सध्रीचे इत्या०.		

तिर्यञ्च् शब्द.

द्वितीया बहुवचनादि अजादि विभक्ति पुढें असतां तिरस् शब्दाला तिरि आदेश होव नाही.

ए०	दि०	ब०
तिर्पङ्	तिर्पञ्चौ	तिर्पञ्चः १
तिर्पञ्चम्	=	तिरश्चः २
तिरश्चा	तिर्पञ्चाम्	तिर्पञ्चिः ३
तिरश्चे इत्यादि०		

प्राञ्च् शब्द.

पूजार्थी विद्यमान जो प्राञ्च् शब्द त्यास द्वितीया बहुवचतादि अजादि विभक्ति पुढें असतां त्याच्या नकाराचा लोप होत नाही. हलादि विभक्ति पुढें असतां नकाराला डकारादेश.

ए०	दि०	ब०
प्राङ्	प्राञ्चौ	प्राञ्चः १
प्राञ्चम्	=	= २
प्राञ्चा	प्राङ्भ्याम्	प्राङ्भिः ३
प्राञ्चे	=	प्राङ्भ्यः ४
प्राञ्चः	=	= ५
=	प्राञ्चौ	प्राञ्चाम् ६
प्राञ्चि	=	प्राङ्क्षु, प्राङ्क्षु ७
हे प्राङ् इ०		

याप्रमाणे पूजार्थी प्रत्ययादिक शब्द.

कुञ्च शब्द. (प्राञ्च् शब्दाप्रमाणे.)

कुङ्	कुञ्चौ	कुञ्चः १
कुञ्चम्	=	= २
कुञ्चा	कुङ्भ्याम्	कुङ्भिः ३
कुञ्चे	=	कुङ्भ्यः ४
कुञ्चः इत्या०		

पयोमुच् शब्द.

प्रथमैकवचनीं चकाराला कुर्वेकरून ककार, जश्वेकरून गकार, विक, ल्पानेककार, हलादि विभक्ति पुढे असतां कुर्वेकरून ककार, आणि ज-
श्वेकरून गकार.

ए०

पयोमुक्, पयोमुग्

पयोमुच्चम्

पयोमुच्चा

पयोमुच्चे

पयोमुच्चः

=

पयोमुचि

हे पयोमुक् ६०.

दि०

पयोमुचै

=

पयोमुग्भ्याम्

=

=

पयोमुचौ

=

ब०

पयोमुचः १

= २

पयोमुग्भिः ३

पयोमुग्भ्यः ४

= ५

पयोमुच्चाम् ६

पयोमुक्षु ७

सुवृश् शब्द.

प्रथमेष्ट्या एकवचनीं चकाराला षकार, सकारलोप, षकाराला जश्वेक-
रून ङकार, आणि चर्वेकरून टकार. तृतीयादि हलादि विभक्ति पुढे
असतां चकाराला षकार, सकारलोप आणि ङकार.

ए०

सुवृट्, सुवृङ्

सुवृश्म

सुवृश्वा

सुवृश्चे इत्या०.

दि०

सुवृश्चौ

=

सुवृङ्भ्याम्

ब०

सुवृश्चः १

= २

सुवृङ्भिः ३

सुवृट्सु, सुवृङ्सु ७

महत् शब्द.

प्रथमेच्चा एकवचनीं नुमागम, दीर्घ, सुलोप, संयोगांतलोप. द्वितीयाद्वि
वचनपर्यंत नुमागम व दीर्घ. तृतीयादि हलादि विभक्ति पुढें असतां तका
राला दकार. संवोधनैकवचनीं दीर्घाभाव.

ए०	द्वि०	ब०
महान्	महांतौ	महांतः १
महांतम्	=	महतः २
महता	महद्भ्याम्	महद्भिः ३
महते	महद्भ्याम्	महद्भ्यः ४
महतः	=	= ५
=	महतोः	महताम् ६
महति	=	महत्सु ७
हे महन् ३०.		

धीमत् शब्द.

प्रथमेकवचनीं उपधादीर्घ, नुमागम, सुलोप आणि संयोगांत लोप.
द्वितीयाद्विवचनपर्यंत नुमागम. वाकीचें महत् शब्दाप्रमाणें.

ए०	द्वि०	ब०
धीमान्	धीमन्तौ	धीमन्तः १
धीमन्तम्	=	धीमतः २
धीमता	धीमद्भ्याम्	धीमद्भिः ३
धीमते इत्या०.		

गोमत् शब्द, (धीमत् शब्दाप्रमाणें.)

ए०	द्वि०	ब०
गोमान्	गोमन्तौ	गोमन्तः १

गोमन्तम्	गोमन्तौ	गोमन्तः २
गोमता	गोमद्वयम्	गोमद्विः ३
गोमते इत्या०.		

भवत्शब्द. (धीमत् शब्दाप्रमाणे.)

ए०	द्वि०	ब०
भवान्	भवन्तौ	भवन्तः १
भवन्तम्	=	भवतः २
भवता	भवद्वयम्	भवद्विः ३
भवते इत्या०.		

भवत्शब्द. (दात् प्रत्ययांत.)

प्रथमेभ्यः एकवचनीं उपधादीर्घं होत नाहीं. बाकी धीमत्शब्दाप्रमाणे.

ए०	द्वि०	ब०
भवन्	भवन्तौ	भवन्तः १
भवन्तम्	=	भवतः २
भवता इत्यादि.		

ददत्शब्द. (नुमागम नाहीं.)

ए०	द्वि०	ब०
ददत्, ददद्	ददतौ	ददतः १
ददतम्	=	= २
ददता	ददद्वयम्	ददद्विः ३
ददते इत्या०.		

जक्षत् शब्दः

ए०	द्वि०	ब०
जक्षत्, जक्षद्	जक्षतौ	जक्षतः १
जक्षतम्	=	= २
जक्षता	जक्षद्भ्याम्	जक्षद्भिः ३
जक्षते इत्यादि०.		

याप्रमाणे जाग्रत्, दरिद्रत्, शासत्, चकासत्, दीव्यत्, वेव्यत् इत्यादि.

गुप् शब्दः

प्रथमैकवचनीं सुलोप. पकाराला वकार त्याला विकल्पेकरून पकार. हलादि विभक्ति पुढे असतां पकाराला वकार होतो.

ए०	द्वि०	ब०
गुप्, गुब्	गुपौ	गुपः १
गुपम्	=	= २
गुपा	गुब्भ्याम्	गुब्भिः ३
गुपे इत्यादि०.		

तादृश शब्दः

प्रथमैकवचनीं सुलोप, शकाराला षकार, षकाराला जश्वेकरून ङकार, त्याला कुर्वेकरून गकार. आणि गकाराला विकल्पेकरून ककार. हलादि विभक्ति पुढे असतां शकाराला षकार, षकाराला ङकार आणि ङकाराला गकार.

ए०	द्वि०	ब०
तादृक्, तादृग्	तादृशी	तादृशः १

तादृशम्

तादृशी

तादृशः २

तादृशा

तादृगभ्याम्

तादृग्भिः ३

तादृशे इत्या०.

विश शब्द.

प्रथमेच्या एकवचनीं सुलोप, शकाराला षकार, षकाराला डकार, चत्वे-
कलून विकल्पाने टकार. इत्यादि विभक्ति पुढे असतां शकाराला षकार,
आणि षकाराला डकार.

ए०

द्वि०

ब०

विट्, विड्

विशी

विशः २

विशम्

=

= २

विशा =

विड्भ्याम्

विड्भिः ३

विशे इत्या०.

नश शब्द.

प्रथमेकवचनीं कुत्वपक्षी तादृशशब्दाप्रमाणे; षत्वपक्षी निश शब्दाप्रमाणे.

ए०

द्वि०

ब०

नक्, नग्

नशी

नशः २

नट्, नड्

= =

= २

नशम्

नग्भ्याम्, नड्भ्याम्

नग्भिः, नड्भिः ३

नशा

नशे इत्या०.

घृतस्पृश शब्द.

प्रथमेच्या एकवचनीं शकाराला गकार, गकाराला विकल्पेकलून ककार
बाकी तादृशशब्दाप्रमाणे.

ए०

दि०

व०

घृतस्पृक्, घृतस्पृग्

घृतस्पृशी

घृतस्पृशः १

घृतस्पृशम्

=

= २

घृतस्पृशा

घृतस्पृग्भ्याम्

घृतस्पृग्भिः ३

घृतस्पृशे इत्या०.

दधृष् शब्द. (धृष्णोतीतिदधृष्.)

जश्चैकलून डकार, नंतर कुर्वैकलून गकार चत्त्वैकलून ककार. बाकीचें वादगुशब्दाप्रमाणे.

ए०

दि०

व०

दधृक्, दधृग्

दधृषी

दधृषः १

दधृषम्

=

= २

दधृषा

दधृग्भ्याम्

दधृग्भिः ३

दधृषे इत्यादि०.

रत्नमुष् शब्द.

षकाराला डकार, र्वाला विकल्पाने टकार. (रत्नानिमुष्णातीतिरत्नमुट्.)

ए०

दि०

व०

रत्नमुट्, रत्नमुड्

रत्नमुषी

रत्नमुषः १

रत्नमुषम्

=

= २

रत्नमुषा

रत्नमुड्भ्याम्

रत्नमुड्भिः ३

रत्नमुषे इत्यादि०.

षष् शब्द, (नित्य बहुवचनांत.)

जस् व शस् यांचा लोप, षकाराला डकार, चत्त्वैकलून विकल्पाने टकार षष्ठीबहुवचनानां मुडागम, नकाराला टुविकलून णकार.

षट्, षड् १

=, = २

षडभिः ३

षड्भ्यः ४

= ५

षण्णाम् ६

षट्सु, षट्सु ७

पिपठिष् शब्द.

प्रथमैकवचनी सुलोप, उपधादीर्घ, रेफाला विसर्ग, इलादि विभक्ति पु-
 ढे असता उपधादीर्घ. सप्तमीबहुवचनी विकल्पैकरून विसर्ग, आणि षत्व.

ए०

= द्वि० =

ब०

पिपठी

पिपठिषी

पिपठिषः १

पिपठिषम्

=

= २

पिपठिषा

पिपठीर्भाम्

पिपठीभिः ३

पिपठिषे

=

पिपठीर्भ्यः ४

पिपठिषः

=

= ५

=

पिपठिषोः

पिपठिषां ६

पिपठिषि

=

पिपठिषु

पिपठीष्वु } ७

हे पिपठीः इत्या०

सं०.

चिकीर्षु शब्द.

ए०

द्वि०

ब०

चिकीः

चिकीर्षी

चिकीर्षः १

चिकीर्षम्

=

= २

चिकीर्षा

चिकीर्ष्याम्

चिकीर्षिः ३

चिकीर्षे इत्या०.

दोष् शब्द.

प्रथमेच्या एकवचनीं रुक् विसर्ग; द्वितीया बहुवचनादि अजादि विभक्ति
पुढे असतां विकल्पाने दोषन् आदेश; अकार लोप, नकाराला णकार.

ए०

द्वि०

ब०

दोः

दोषौ

दोषः १

दोषम्

=

दोष्णः, दोषः २

दोष्णा, दोषा

दोर्भ्याम्, दोषभ्याम्

दोर्भिः, दोषभिः ३

दोष्णे, दोषे

=,

=

दोर्भ्यः, दोषभ्यः ४

दोष्णः, दोषः

=,

=

=, = ५

=, =

दोष्णोः, दोषोः

दोष्णा, दोषा ६

दोष्णि, दोषणि }

=,

=

दोषु } ७

दोषे }

दोषु }

हे दोः इत्यादि०

सं०.

विविध् शब्द.

प्रथमेच्या एकवचनीं तुलोप, सप्तमीगतलोप, शकाराला षकार, षकाराला
डकार, आणि डकाराला विकल्पेकरून ठकार.

ए०

द्वि०

ब०

विविध्, विविड्

विविक्षी

विविधः १

विविधम्

=

= ०२

विविधा

विविड्भ्याम्

विविधभिः ३

विविधे इत्यादि.

तक्ष् शब्दः

सुलोप ककार लोप, वकाराला डकार, आणि डकाराला विकल्पाने टकार.

ए०	द्वि०	व०
तट्, तड्	तक्षौ	तक्षः १
तक्षम्	=	= २
तक्षा	तड्भ्याम् इत्यादि.	

गोरक्ष् शब्दः. (तक्ष् शब्दाप्रमाणे.)

ए०	द्वि०	व०
गोरट्, गोरड्	गोरक्षौ	गोरक्षः १
गोरक्षम्	=	= २
गोरक्षा	गोरड्भ्याम्	गोरड्भिः ३
गोरक्षे इत्यादि.		

सुपिस् शब्दः.

प्रथमेच्या एकवचनीं सुलोप आणि उपधादीर्घ. (सुष्टुपसतीतिसुपीः,

पिस् गतौ.)

ए०	द्वि०	व०
सुपीः	सुपिसौ	सुपिसः १
सुपिसम्	=	= २
सुपिसा	सुपीभ्याम्	सुपीभिः ३
सुपिसि इत्यादि.		

सुपीषु }
सुपीष्बु } ७.

याप्रमाणेमुतुः शब्द. (तुस् खंडने.)

विद्वस् शब्द.

प्रथमैकवचनीं नुमागम, उपधादीर्घ, सुलोप, संयोगांतलोप. द्वितीया द्वि-
वचनपर्यंत नुमागम व उपधादीर्घ. द्वितीया बहुवचनादि अजादि विभक्ति
पुढें असतां वकाराला उकार, पूर्वरूप आणि षध्व. हलादि विभक्ति पुढें असतां
सकाराला दकार. संबोधनाच्या एकवचनीं उपधादीर्घ होत नाही.

ए०	द्वि०	ब०
विद्वान्	विद्वांसौ	विद्वांसः १
विद्वान्सम्	=	विदुषः २
विदुषा	विद्वद्भ्याम्	विद्वद्विः ३
विदुषे	=	विद्वद्भ्यः ४
विदुषः	=	= ५
=	विदुषोः	विदुषाम् ६
विदुषि	=	विद्वत्सु ७
हे विद्वन् इ०		सं०

सेदिवस् शब्द. (विद्वत् शब्दाप्रमाणे.)

ए०	द्वि०	ब०
सेदिवान्	सेदिवांसौ	सेदिवांसः १
सेदिवांसम्	=	सेदुषः २
सेदुषा	सेदिवद्भ्याम्	सेदिवद्विः ३
सेदुषे इत्यादि.		

याप्रमाणे तस्मिन् जस्मिन् इत्यादि शब्द.

सुहिन्स् शब्द.

(सुष्ठुहिनस्तीति सुहिन्) प्रथमैकवचनीं सुलोप, संयोगांत लोप; तृतीयादि हलादि विभक्ति पुढें असतां संयोगांतलोप.

ए०	द्वि०	ब०
सुहिन्	सुहिंसी	सुहिंसः १
सुहिंसम्	=	= २
सुहिंसा	सुहिन्भ्याम्	सुहिन्भिः ३
सुहिंसे इत्यादि०.		सुहिन्सु सहिन्सु } ७

ध्वस् शब्द.

प्रथमैकवचनीं सुलोप, सकाराला दकार, दकाराला विकल्पेकरून तकार. हलादि विभक्ति पुढें असतां सकाराला दकार.

ए०	द्वि०	ब०
ध्वत्, ध्वद्	ध्वसौ	ध्वसः १
ध्वसम्	=	= २
ध्वसा	ध्वद्भ्याम्	ध्वद्भिः ३
ध्वसे इत्यादि०.		
याप्रमाणे सत् शब्दे.		

पुमस् शब्द.

प्रथमेपासून द्वितीयादिवचनपर्यंत अस् आदेश, नुमागम्, उपधादीर्घ सलोप, संयोगांत लोप. तृतीयादि हलादि विभक्ति पुढें असतां संयोगांतलोप.

ए०	द्वि०	व०
पुमान्	पुमांसौ	पुमांसः १
पुमांसम्	=	पुंसः २
पुंसा	पुंभ्याम्	पुंभिः ३
पुंसे	=	पुंभ्यः ४
पुंसः	=	= ५
=	पुंसोः	पुंसाम् ६
पुंसि	=	पुंसु ७
हे पुमन् इत्यादि.		

उशनस् शब्द.

सकाराला अनङादेश, उपधादीर्घ, सुलोप, नकारलोप. तृतीयादि ह-
लादि विभक्ति पुंस् असतां ह्रस्व, गुणादेश. संबोधनैकवचनी विकल्पाने
अनङादेश, नलोप, व उपधादीर्घ नाही.

ए०	द्वि०	व०
उशना	उशनसौ	उशनसः १
उशनसम्	=	= २
उशनसा	उशनोभ्याम्	उशनोभिः ३
उशनसे	=	उशनोभ्यः ४
उशनसः	=	= ५
=	उशनसोः	उशनसाम् ६
उशनसि	=	उशनसु ७
हे उशनन्, हे उशन, } हे उशनः		
		सं०.

अनेहस् शब्द. (उद्भासस् शब्दाप्रमाणे.)

प०	दि०	ब०
अनेहा	अनेहसी	अनेहसः १
अनेहसम्	=	= २
अनेहसा	अनेहोभ्याम्	अनेहोभिः ३
अनेहसे इत्यादि०		
हे अनेहः.		

वेधस् शब्द.

प्रथमेक्या एकवचनी उपधादीर्घ, सुलोप, रुत्व, विसर्ग बाकी अनेहस् शब्दाप्रमाणे.

प०	दि०	ब०
वेधाः	वेधसी	वेधसः १
वेधसम्	=	= २
वेधसा	वेधोभ्याम्	वेधोभिः ३
वेधसे	=	वेधोभ्यः ४
हे वेधः इत्या०		सं०

सुवस् शब्द.

(सुधुवस्ते सुवः) उपधादीर्घ होत नाही. रुत्व विसर्ग. बाकी वेधस् शब्दा-

प्रमाणे.

सुवः	सुवसी	सुवसः १
सुवसम्	=	= २
सुवसा	सुवोभ्याम्	सुवोभिः ३
सुवसे इत्या०.		

याप्रमाणे पिङ्गलस् अथवा पिङ्गलस्. (असु ग्लसु अदने.)

अदस् शब्द.

प्रथमेच्या एकवचनीं अंत्यवर्णास औकार, दकाराला सकार, वृद्धि आणि सुलोप. द्विवचनीं अंत्यवर्णास अत्व, पररूप, वृद्धि, दकाराला मकार, औकाराला उकार. बहुवचनीं अत्व, जश्स्थानीं शी आदेश, गुण, एकाराच्या स्थानीं ईकार दकाराला मकार. द्विती० एक० अत्व, पररूप, दकाराला मकार. अकाराला उकार. द्विवचन प्रथमाद्विवचनाप्रमाणें. द्विती. बहु. अत्व, पररूप, पूर्वसवर्ण, सकाराला नकार, दकाराला मकार, आकाराला उकार. तृ. ए. अत्व, पररूप, मत्व. उत्त्व आणि नादेश. द्विवचनीं अत्व, पररूप, दीर्घ, मत्व, उत्त्व. याचप्रमाणें चतुर्थी व पंचमी यांच्या द्विवचनांचीं कार्यें. तृती. बहु. अत्व, पररूप, दीर्घ, मत्व आणि ईत्व. चतु. एक. अत्व, पररूप सै आदेश, मत्व, उत्त्व, आणि षत्व. बहु. अत्व, पररूप, एत्व. ईत्व, मत्व, याप्रमाणें पंचमी बहुवचन. पंच. ए. स्मात् आदेश. बाकी पूर्वीप्रमाणें षष्ठी. एक. अत्व, पररूप, स्य आदेश, मत्व, उत्त्व आणि षत्व द्वि. अत्व, पररूप अकाराला एकारादेश, अयादेश, मत्व, उत्त्व, रुत्व आणि विसर्ग. बहुवचनीं सुडागम, एत्व, मत्व, इत्व आणि षत्व. सप्त. ए. स्मिन् आदेश, इतर कार्ये वरच्याप्रमाणें, द्विवचन षष्ठीच्या द्विवचनाप्र. बहुवचन सुपाच्या सकारास षत्व. इतर कार्ये वरच्याप्रमाणें.

ए०

द्वि०

ब०

असौ

अमू

अमी १

अमुम्

=

अमून् २

अमुना

अमूभ्याम्

अमीभिः ३

अमुष्मै

=

अमीभ्यः ४

अमुष्मात्

=

= ५

अमुष्प

अमुयोः

अमीषां ६

अमुष्मिन्

अमुयोः

अमीषु ७

संशोधन नाही.

इल्लत पुष्टिगी शब्द समाप्त.

हलन्त स्त्रीलिङ्गी शब्द.

हकारान्त शब्द.

उपानह् शब्द.

प्रथमैकवचनी सुलोप, हकाराला घकार, घकाराला दकार, आणि दकाराला विकल्पेकरून तकार; तृतीया हलादि विभक्ति पुढे असता हकाराला घकार, आणि घकाराला दकार. सप्तमी बहुवचनी दकाराला तकार.

ए०	द्वि०	ब०
उपानद्, उपानत्	उपानहौ	उपानहः १
उपानहम्	=	= २
उपानहा	उपानद्वयाम्	उमानद्विः ३
उपानहे	=	उपानद्वयः ४
उपानहः	=	= ५
=	उपानहोः	उपानहाम् ६
उपानदि	=	उपानस्तु ७.
हे उपानत्,—द् इत्यादि.		सं०

उष्णिह् शब्द.

प्रथमेच्या एकवचनी सुलोप, हकाराला घकार, घकाराला गकार, आणि गकाराला विकल्पाने ककार. हलादि विभक्ति पुढे असता हकाराला घकार, आणि घकाराला गकार. सप्तमी बहुवचनी गकाराला ककार आणि सकाराला षकार.

ए०	द्वि०	ब०
उष्णिक्, उष्णिग्	उष्णिहौ	उष्णिहः १
उष्णिहम्	=	= २

उष्णिहा	उष्णिगूभ्याम्	उष्णिगिः ३
उष्णिहें	=	उष्णिग्भ्यः ४
उष्णिहः	=	= ५
=	उष्णिहोः	उष्णिहां ६
उष्णिहि	=	उष्णिक्षु ७

हे उष्णिक्, हे उष्णिग् इत्यादि पुल्लिङ्गी शब्दाप्रमाणे,

दिव् शब्दः

ए०	द्वि०	ब०
दिवोः	दिवौ	दिवः १
दिवम्	=	= २
दिवा	दुभ्याम्	दुभिः ३
दिवे	=	दुभ्यः ४
दिवः	=	= ५
=	दिवोः	दिवाम् ६
दिवि	=	दुषु ७

गिर् शब्दः

प्रथमेच्या एकवचनीं सुलोप, उपधादीर्घ, रेफाला विसर्ग. तृतीयादि. हल
दि विभक्ति पुढे असतां उपधादीर्घ.

ए०	द्वि०	ब०
गीः	गिरौ	गिरः १
गिरम्	=	= २
गिरा	गीभ्याम्	गीभिः ३

गिरे	गीर्भ्याम्	गीर्भ्यः ४
गिरः	=	= ५
=	गिरोः	गिराम् ६
गिरि	=	गीर्षु ७
हे गीः इत्यादि		सं०

पुर शब्द. (गीर्भ्याम्प्रमाणे.)

ए०	दि०	ब०
पू	पुरो	पुरः १
पूरम्	=	= २
पूरा	पूर्याम्	पूभिः ३
पुरे इत्यादि		

चतुश्शब्द निरूप बहुवचनान्त.

सर्वत्र चतस्र आदेश. बाकी तिसृशब्दाप्रमाणे.

चतस्रः १

= २

चतसृभिः ३

चतसृभ्यः ४

= ५

चतसृणाम् ६

चतसृषु ७

१२

किम् शब्द.

विभक्ति पुँर् अस्त्वां कादेश, बाकी सर्वा शब्दाप्रमाणे.

ए०	द्वि०	ब०
का	के	काः १
काम्	=	= २
कया,	काभ्याम्	काभिः ३
कस्यै	=	काभ्यः ४
कस्याः	=	= ५
=	कपोः	कासाम् ६
कस्याम्	=	कासु ७

इदम् शब्द.

प्रथमैकवचनीं दकाराला मकार, सुलोप. द्विवचनादिक पुँर् अस्त्वां दकाराला मकारादेश. पुल्लिङ्गीशब्दाप्रमाणे एनादेश.

इयम्	इमे	इमाः १
इमाम्, एनाम्	इमे, एने	इमाः, एनाः २
अनया, एनया	आभ्याम्	आभिः ३
अस्यै	=	आभ्यः ४
अस्याः	=	= ५
=	अनेयोः, एनयोः	आसाम् ६
अस्याम्	=	आसु ७
सन्निधिन	नाहीं.	

सज् शब्दः

प्रथमेच्या एकवचनीं सुलोप. जकाराला गकार, आणि गकाराला विकल्पा-
ने ककार. हलादि विभक्ति पुढे असतां जकाराला गकार.

ए०	दि०	ब०
सज्, सज्	सजो	सजः १
सजम्	=	= २
सजा	सज्याम्	सजभिः ३
सजे	=	सज्यः ४
सजः	=	= ५
=	सजो	सजाम् ६
सज	=	सज ७

त्यदादि शब्दः

अत्, पररूप, टाप्, सुलोप इ० कार्ये सर्वाशब्दाप्रमाणे.

ए०	दि०	ब०
त्या	त्ये	त्या! १
त्याप्रमाणेच तद् शब्दः		
सा	ते	ताः १
ताम्	=	= २
तया	ताभ्याम्	ताभिः ३
तस्ये	=	ताभ्यः ४
तस्याः	=	= ५

तस्याः	तयोः	तासाम्	६.
तस्याम्	=	तासु	७

याप्रमाणेच यद् शब्द.

या	ये	याः	१
याम्	=	=	२
यया	याभ्याम्	याभिः	३
यस्यै	इत्या०.		

एतद् शब्द.

ए०	द्वि०	ब०
एषा	एते	एताः १
एताम्, एनाम्	=, एने	=, एनाः २
एतया, एनया	एताभ्याम्	एताभिः ३
एतस्यै	=	एताभ्यः ४
एतस्याः	=	= ५
=	एतयोः, एनयोः	एतासाम् ६
एतस्याम्	=, =	एतासु ७

चकारांत आक्षब्द.

प्रथमेच्या एकवचनीं सुलोप, चकाराला ककार, ककाराला गकार, आणि गकाराला विकल्पाने ककार, हलादि विभक्ति पुढे असतां चकाराला ककार आणि ककाराला गकार.

ए०	द्वि०	ब०
वाक्, वाग्	वाची	वाचः १
वाचिम्	=	= २

वाचा	वाग्भ्याम्	वाग्भिः ३
वाचे	=	वाग्भ्यः ४
वाचः	=	= ५
=	वाचोः	वाचाम् ६
वाचि	=	वाक्षु ७
हे वाक्, वाग् इत्यादि		सं०

अपशब्द, नित्य बहुवचनांत.

प्रथमा बहुवचनी उपधादीर्घ. भादि विभक्ति पुढे असतो प्रकाराला तकार, आणि तकाराला दकार.

आपः १

अपः २

अदिः ३

अद्भ्यः ४

= ५

अपाम् ६

अप्सु ७

हे अपः सं०

शकारांत दिक् शब्द.

ए०

दि०

व०

दिक्, दिग्

दिशी

दिशा १

दिशम्

=

= २

दिशा	दिग्भ्याम्	दिग्भिः ३
दिशो इत्यादि.		
दिशि	दिशोः	दिक्षु ७

दशशब्द. (दिक् शब्दाप्रमाणे.)

ए०	द्वि०	ब०
दृक्, दृग्	दशौ	दशः १
दशम्	=	= २
दशा	दग्भ्याम्	दग्भिः ३
दशो	=	दग्भ्यः ४
दशः	=	= ५
=	दशोः	दशाम् ६
दशि	=	दक्षु ७
हे दृक् इत्यादि		सं०.

विष्व शब्द.

प्रथमेच्या एकवचनीं सुलोप. षकाराला डकार, डकाराला विकल्पाने वकार. इलादि विभक्ति पुढे असतां षकाराला डकार.

विष्ट, विड्	विषौ	विषः १
विषम्	=	= २
विषा	विड्भ्याम्	विड्भिः ३
विषे	=	विड्भ्यः ४
विषः	=	= ५

विषः

विषो

विषाम् ६

विषि

=

विद्वत्, विद्वत्सु ७

हे विद्वत्, हे विद्वद् १०

सं०

सन्तुप् शब्दः (सह जुषते इति सजूः)

प्रथमेच्या एकवचनीं सुलोप, रूप, उपधादीर्घ विसर्गः इत्यादि विभक्ति
पुढे असतां षकाराला रेफ आणि उपधादीर्घ. सप्तमी बहुवचनीं एकाला वि-
सर्गे.

ए०

दि०

ब०

सजूः

सजुषी

सजुषः १

सजुषम्

=

= २

सजुषा

सजुष्याम्

सजुषी ३

सजुषे

=

सजुष्यः ४

सजुषः

=

= ५

=

सजुषोः

सजुषी ६

सजुषि

=

सजुष्वु

सजुषु ७

हे सजूः १०

सं०

आशिष् शब्दः

पिपटिषुशब्दाप्रमाणे कार्ये होतात.

ए०

दि०

ब०

आशीः

आशिषी

आशिषी १

आशिषम्

=

= २

आशिषा	आशीर्षा	आशीर्षिः ३
आशिषे	=	आशीर्ष्यः ४
आशिषः	=	= ५
=	आशिषोः	आशिषां ६
आशिषि	=	आशीष्णु } ७
		अशीःषु }
हे आशीः ६०		सं०.

अदस् शब्द.

प्रथमेच्या एकवचनीं औकारांता देश, दकाराला सकार, आणि सुलोप. द्विव० अत्व, टाप्, औडाच्या स्थानीं शीआदेश, गुण, उत्व, मत्व. बहु० अत्व, पररूप, टाप्, पूर्वसवर्ण, ऊत्व, मत्व आणि रुत्व, विसर्ग. द्विती० एक० अत्व, टाप्, पूर्वरूप, ऊत्व, आणि मत्व. तृती० एक० अत्व, पररूप, टाप्. एकारादेश, अयादेश, उत्व, मत्व. द्विव० अत्व, पररूप, टाप्, ऊत्व, मत्व. बहुवचनीं हींच कार्ये. रुत्व विसर्ग एवढा विशेष. चतु० ए० अत्व, पररूप, टाप्, स्वाडागम, वृद्धि, ऋस्वत्व, उत्व, मत्व, आणि षत्व. च० व० अत्व, पररूप, टाप्, ऊत्व, मत्व, रुत्व, विसर्ग. पंच० एक० अत्व, पररूप, टाप्, स्वाडागम, ऋस्वत्व. उत्व, मत्व, षत्व, रुत्व, विसर्ग. षष्ठीद्वि० अत्व, पररूप, टाप्, एकारादेश, अयादेश, उत्व, मत्व, रुत्व, विसर्ग. ष० व० अत्व, पररूप, टाप्, आम् प्रत्य. यास सुडागम, ऊत्व, मत्व आणि षत्व. सप्त० एक० अत्व, पररूप, टाप्, डीच्या स्थानीं आमादेश, स्वाडागम, ऋस्वत्व, उत्व आणि मत्व. सप्त० बहु० अत्व, पररूप, टाप्, ऊत्व, मत्व, आणि सुपाठ्या सकाराला षत्व.

ए०

द्वि०

व०

असी

अम्

अमूः १

असुम्

=

= २

अमुया	अमूभ्याम्	अमूभिः ३
अमुष्यै	=	अमूभ्यः ४
अमुष्याः	=	= ५
=	अमुयोः	अमूषा ६
अमुष्यां	=	अमूषु ७
संबोधन नाही.		

हलन्त खीलिगी शब्द समाप्त.

हलन्त नपुंसक लिङ्गी शब्द.

हकारान्त शब्द.

स्वनडुह शब्द.

प्रथमा व द्वितीया यांच्या एकवचनीं सु अम् यांचा लुक् इकाराला दकार, दकाराला विकल्पेंकरून तकार. प्रथमा व द्वितीया यांच्या बहुवचनीं भा-
मागम व यणादेश.

ए०	दि०	व०
स्वनडुत्	स्वनडुही	स्वनडुहि १
स्वनडुद्	=	= २
=	स्वनडुद्भ्याम्	स्वनडुद्भिः ३
स्वनडुहा	=	स्वनडुद्भ्यः ४
स्वनडुहे	=	= ५
स्वनडुहः	स्वनडुहोः	स्वनडुहाम् ६
=	=	स्वनडुहसु ७
स्वनडुहि		सं०
हे स्वनडुत् ६०		

विमल दिव् शब्द.

प्रथमा व द्वितीया यांच्या एकवचनीं सु आणि अम् यांचा लुक् आणि वकाराला उकार व यणादेश. हलादि विभक्ति पुढें असतां याचप्रमाणे.

ए०	द्वि०	ब०
विमलद्यु	विमलदिवी	विमलदिवि १
=	=	= २
विमलदिवा	विमलद्युभ्याम्	विमलद्युभिः ३
विमलदिवे इ०.		

रेफांत वार् शब्द.

प्रथमा व द्वितीया यांच्या एकवचनीं सु आणि अम् यांचा लुक् आणि रेफाला विसर्ग.

ए०	द्वि०	ब०
वाः	वारी	वारि १
=	=	= २
वारा	वाभ्याम्	वारिभिः ३
वारे	=	वाभ्यैः ४
वारः	=	= ५
=	वारोः	वारां ६
वारि	=	वार्ष ७
हे वाः इ०		सं०.

चतुर् शब्द. (नित्य बहुवचनीं)

प्रथमा व द्वितीया यांच्या बहुवचनीं आमागम व यणादेश. बाकी पुल्लिंगा-प्रमाणे.

१०७

६०

चत्वारि १

= २

चतुर्भिः ३

चतुर्भ्यः ४

= ५

चतुर्णाम् ६

चतुर्षु ७

किम् शब्द.

सु आणि अम् यांचा लुक्.

किम्

के

कानि १

=

= २

बाकी पुष्टिगाप्रमाणे.

इदम् शब्द.

प्रथमा व द्वितीया यांच्या एक० सु आणि अम् यांचा लुक्, अन्वादेश असतां समग्र द्वितीया, तृतीयेचें एकवचन व षष्ठीचें व सप्तमीचें द्विवचन यास्थलीं इदम् शब्दास एन आदेश होतो. द्वितीया बहुवचनपर्यंत ज्ञानशब्दाप्रमाणे.

इदम्.

इमे

इमानि १

=

=

= २

बाकी पुष्टिगाप्रमाणे.

ब्रह्मन् शब्द.

प्रथमा व द्वितीया यांच्या एकवचनीं सु व अम् यांचा लुक् नकारलोप.

ए०	दि०	व०
ब्रह्म	ब्रह्मणी	ब्रह्माणि १
=	=	= २

बाकी पुल्लिङ्गाप्रमाणे.

हे ब्रह्मन्, हे ब्रह्म इ.

सं०.

अहन् शब्द.

प्रथमा व द्वितीया यांच्या एकवचनीं सु व अम् यांचा लुक् नकाराला रे-
फ, आणि रेफाला विसर्ग. प्रथमा व द्वितीया यांच्या द्विवचनीं विकल्पानें अ-
कारलोप. तृतीयादि हलादि विभक्ति पुढें असतां नकाराला रु आदेश, आणि
रूला उकारादेश व गुणादेश. सप्तमीच्या एकवचनीं विकल्पानें अकार लोप.

ए०	दि०	व०
अहः	अन्ही, अहनी	अहानि १
=	=, =	= २
अन्हा	अहोभ्यां	अहोभिः २
अन्हे	=	अहोभ्यः ४
अन्हः	=	= ५
=	अन्होः	अन्हाम् ६
अन्हि, अहनि	=	अहःसु ७
हे अहः इत्या०		सं०.

दंडिन् शब्द.

ब्रह्म शब्दाप्रमाणे.

दांडि	दंडिनी	दंडीनि १
=	=	= २

बाकी पुल्लिङ्गाप्रमाणे.

सग्विन् शब्द.

दंडिन् शब्दाप्रमाणे.

ए०

दि०

ख०

सग्वि

सग्विणी

सग्विणि १

=

=

= २

आकी पुष्टिगाप्रमाणे.

वाग्विन् शब्द.

दंडिन् शब्दाप्रमाणे.

ए०

दि०

ख०

वाग्वि

वाग्विनी

वाग्विनि १

=

=

आकी पुष्टिगाप्रमाणे.

बहुवृत्तहन् शब्द.

प्रथमा व द्वितीया यांच्या एकवचनीं सु व अम् यांचा लुक् आणि न-
कारलोप.

ए०

दि०

ख०

बहुवृत्तह

बहुवृत्तघ्नी

बहुवृत्तहाणि १

=

=

= २

बहुवृत्तघ्ना

बहुवृत्तहभ्याम्

बहुवृत्तहभिः ३

बहुवृत्तघ्ने इत्यादि.

याप्रमाणे बहुवृत्तघ्नाणि, बहुवृत्तहभ्याम्.

असृज् शब्द.

प्रथमा व द्वितीया यांच्या एकवचनीं सु व अम् यांचा लुक् जकाराला

कुत्वे कलून गकार. आणि गकाराला विकल्पे कलून ककार. द्वितीया बहुवच-
नादि विभक्ति पुढे असतां विकल्पे कलून असन् आदेश.

ए०

द्वि०

ब०

असृक्, असृग्

असृजी

असृजि १

=

=

असानि }
असृजि } २असृजा }
अरना }असृग्भ्याम् }
असम्भ्याम् }असृग्भिः }
असम्भिः } ३

असृजे, अरने

=

असृग्भ्यः, असम्भ्यः ४

असृजः, अरनः

=

=, = ५

=, =

असृजोः, अरनोः

असृजां, अरनां ६

असृजि, अरनि, }
असनि }

=, =

असृशु ७

हे असृक् इ०.

ऊज्ज् शब्द.

प्रथमा व द्वितीया यांच्या एकवचनीं सु व अम् यांचा लुक्, जकाराला
गकार. गकाराला विकल्पाने ककार.

ए०

द्वि०

ब०

ऊर्क, ऊर्ग

ऊर्जी

ऊर्जि १

=, =

=

= २

ऊर्जा

ऊर्गभ्याम्

ऊर्ग्भिः ३

ऊर्जे

=

ऊर्ग्भ्यः ४

ऊर्जः

=

= ५

ऊर्जः

ऊर्जोः

ऊर्जाम् ६

ऊर्जि

=

ऊर्जु ७

हे ऊक् ६०

सं०.

दकारांत त्यदादि शब्द.

सु आणि अम् पांचा लुक्.

ए०

दि०

ब०

त्यद्, त्यत्

त्ये

त्यानि १

=, =

=

= २

बाकी पुङ्गिगाप्रमाणे.

ते

तानि १

तद्, तत्

=

= २

=, =

बाकी पुङ्गिगाप्रमाणे.

ये

यानि १

यद्, यत्

=

= २

=, =

एतद्, एतत्

एते

एतानि १

=, एनव्

=, एने

=, एनानि २

बाकी पुङ्गिगाप्रमाणे.

वेभिद् शब्द.

सु व अम् पांचा लुक्, दकाराला विकल्पेकरून तकार, बहुवचनीं नुमा
गम होत नाही.

ए०

दि०

ब०

वेभिद्, वेभिव्

वेभिदी

वेभिदि १

=, =

=

= २

वेभिदा इत्यादि. पुङ्गिगाप्रमाणे (याप्रमाणे चेछिद् शब्द.)

गघाच् शब्द.

प्रथमा व द्वितीया पांच्या एकवचनीं अच् धातूचा पूजा असा अर्थ धरा-

वा त्या पक्षीं नलोप होत नाही, संयोगांतलोप, आणि अवडादेश. नकाराला डकार. गति असा अर्थ धरावा त्या पक्षीं नलोप, चकाराला ककार, ककाराला गकार, आणि गकाराला विकल्पेकरून ककार. याप्रमाणेंच सप्तमीबहुवचनां. द्वितीया बहुवचनादि अजादि विभक्ति पुढें असतां गत्यर्थ पक्षीं नलोप. आणि पूजार्थ पक्षीं नकाराला अनुस्वार, आणि अनुस्वाराला परसवर्ण.

ए०

गवाङ्, गवाक्, }
गवाग्
==

गोच्चा, गवाञ्चा

गोच्चे, गवाञ्चे

गोच्चः, गवाञ्चः

=, =

गोचि, गवाञ्चि

हे गवाङ् इत्यादि

दि०

गोची, गवाञ्ची

=

गवाग्भ्याम् }
गवाङ्भ्याम् }

=

=

गोच्चोः, गवाञ्चोः

=

तियञ्च् शब्द.

सु व अम् यांचा लुक्, कुत्वेकरून ककार.

ए०

तिर्पक्, तिर्पग्

==

तिरश्वा

दि०

तिरश्ची

=

तिर्पग्भ्याम् इत्यादि पुल्लिङ्गाप्रमाणे,

व०

गवाञ्चि १

= २

गवाग्भिः

गवाङ्भिः

गवाग्भ्याः

गवाङ्भ्याः

= ५

गोचाम्

गवाञ्चाम्

गवाक्षु

गवाङ्क्षु

गवाङ्क्षु

सं०

व०

तिर्पञ्चि १

= २

पूजार्थ पक्षी.

तिर्यङ्	तिर्यञ्ची	तिर्यञ्चि १
=	=	= २
तिर्यञ्चा	तिर्यङ्भ्यामित्यादि पुङ्लिगाप्रमाणे.	

यकृन् शब्द.

सु व अम् यांचा लुक्. द्वितीया बहुवचनादि विभक्तिप्रत्यय पुढें असतां विकल्पेकरून यकृन् आदेश.

ए०	द्वि०	ब०
यकृत्	यकृती	यकृन्ति १
=	=	यकानि, यकृन्ति २
यक्रा, यकृता	यकृद्भ्याम्, यकृभ्याम्	यकृद्भिः, यकृभिः ३
यक्रो, यकृते	=,	यकृद्भ्यः, यकृभ्यः ४
यक्रः, यकृतः	=,	=, ५
=,	यकृतोः, यक्रोः	यकृतां, यक्रां ६
यक्रि, यकृति } यकानि	=,	यकृत्सु, यकृत्सु ७
हे यकृत् इत्यादि०		सं०.

शकृत् शब्द.

सु व अम् यांचा लुक् द्वितीया बहुवचनादि विभक्तिप्रत्यय पुढें असतां विकल्पानें शकृन् आदेश होतो.

ए०	द्वि०	ब०
शकृत्	शकृती	शकृन्ति १
=	=	शकानि, शकृन्ति २
	१५	

शक्ता, शरुता इत्यादि पठत् शब्दाप्रमाणे.

ददत् शब्द.

प्रथमा व द्वितीया यांच्या बहुवचनीं विकल्पेकरून नुमागम.

ए०	द्वि०	ब०
ददत्	ददती	ददन्ति, ददति
=	=	=, =

ददता इत्यादि बाकी पुष्टिगाप्रमाणे.

तुदत् शब्द.

प्रथमा व द्वितीया यांच्या द्विवचनामध्ये विकल्पेकरून नुमागम.

ए०	द्वि०	ब०
तुदत्	तुदन्ती, तुदती	तुदन्ति १
=	=, =	= २

बाकी ददत् शब्दाप्रमाणे.

भात् शब्द (तुदत् शब्दा प्रमाणे.)

ए०	द्वि०	ब०
भात्	भान्ती, भाती	भान्ति १
=	=, =	= २
भाता इत्यादि०		

पचत् शब्द.

प्रथमा व द्वितीया यांच्या द्विवचनीं नित्य नुमागम.

ए०	द्वि०	ब०
पचत्	पचन्ती	पचन्ति १
=	=	= २
पचता इत्यादि०.		

दीव्यत् (शब्द पचत् शब्दाप्रमाणे.)

ए०	द्वि०	ब०
दीव्यत्	दीव्यन्ती	दीव्यन्ति १
=	=	= २
दीव्यता इत्यादि०.		

स्वप् शब्द.

प्रथमा व द्वितीया यांच्या एकवचनीं पकाराला जश्वेकरून बकार.

ए०	द्वि०	ब०
स्वप्, स्वप्	स्वपी	स्वाम्पि, स्वम्पि १
=, =	=	=, = २
स्वपा	स्वद्भ्याम्	स्वाद्भिः ३
स्वपे इत्यादि०.		

धनुष् शब्द.

सु व अम् यांच्या लुक्, व रुत्व विसर्ग. प्रथमा व द्वितीया यांच्या बहुवचनीं उपधादीर्घ. तृतीयादि हल्वादि विभक्ति पुढे असतां पकाराला रेफादेश.

ए०	द्वि०	ब०
धनुः	धनुषी	धनूषि १
=	=	= २
धनुषा	धनुर्भ्याम्	धनुर्भिः ३

धनुषे	=	धनुर्भ्यः ४
धनुषः	=	= ५
=	धनुषोः	धनुषाम् ६
धनुषि	धनुषोः	धनुःषु } ७
हे धनुः ६०	=	धनुषु } सं०

याप्रमाणे चक्षुः, हविः, वपुः, इत्यादि शब्द ज्ञाणावे.

पिपठिष् शब्दः

सु व अम् पांचा लुक् षकाराला रुक्. दीर्घ आदेश. रेफाला विसर्ग. ह-
लादि विभक्ति पुढे असतां षकाराला रेफादेश.

ए०	द्वि०	ब०
पिपठीः	पिपठिषी	पिपठिषि १
=	=	= २
पिपठिषा	पिपठीर्भ्याम् इत्यादि.	

पयस् शब्दः

सु व अम् पांचा लुक्, सकाराला रुक् व विसर्ग. प्रथमा व द्वितीया पांचा
बहुवचनीं नुमागम व उपधादीर्घ. हलादि विभक्ति पुढे असतां सकाराला
रु आदेश, रुला उकारादेश व गुणादेश.

ए०	द्वि०	ब०
पयः	पयसी	पयांसि १
=	=	= २
पयसा	पयोभ्याम्	पयोभिः ३
पयसे	=	पयोभ्यः ४
पयसः	=	= ५

पपासि	पपसोः	पपसाम् ६
हे पपः इत्यादि०.	=	पपस्तु ७

सुपुम् शब्द.

प्रथमा व द्वितीया यांच्या एकवचनीं सु व अम् यांचा लुक् संयोगांत लोप.

ए०	द्वि०	ब०
सुपुम्	सुपुंसी	सुपुमांसि १
=	=	= २
सुपुंसा	सुपुंभ्याम्	सुपुंभिः ३
सुपुंसे इत्यादि		सं०.

अदस् शब्द.

प्रथमैकवचनीं सुप्रत्ययाचा लोप, रुत्व आणि विसर्ग. द्विवचनीं अत्व, पररूप, शी आदेश, गुण, ऊत्व आणि मत्व. बहु व० जस् प्रत्ययाच्या स्थानीं शि आदेश, अत्व, पररूप, नुमागम, दीर्घ, ऊत्व आणि मत्व. याप्रमाणें द्वितीया. बाकी पुल्लिङ्गाप्रमाणें.

ए०	द्वि०	ब०
अदः	अम्	अमूनि १
=	=	= २

बाकी पुल्लिङ्गा प्रमाणें.

इलंत नपुंसकलिङ्ग समाप्त.

सुबंतप्रकाश समाप्त.